24-мĕш çул тухать. Хакĕ 10 пус.

1941
МАРТ
15
ШАМАТКУН
62 (5777) №

Чăваш Коммуни

Пĕтĕм тĕнчери пролетарисем, пĕрлешĕр!

ВКП(б) ОБКОМĔПЕ
ШУПАШКАР ХУЛА КОМИТЕЧĔН,
ЧАССР ВЕРХОВНЫЙ СОВЕЧĔН
ТАТА ШУПАШКАР ХУЛА СОВЕЧĔН
ХАÇАЧĔ.

График—производствăн çирĕп законĕ

Парти организацийĕсем производстваллă программăна тăтăшах тултарса пырассишĕн, график тăрăх ĕçлессишĕн кĕрешсе пыма тивĕçлĕ. ВКП(б) Пĕтĕм Союзри XVIII конференцийĕнче Маленков юлташ: «предприятисен ĕçĕнчи плансăрлăха, **продукцине пĕртан мар кăларса тăрассине,** предприятисен ĕçĕнчи штурмовщинăна **пĕтерес пулать тата** производстваллă программăна кашни завод, фабрика, шахта, чугунçул малтанах туса хатĕрленĕ график тăрăх кунсерен тултарса пымалла тăвас пулать», тесе каларĕ. Сакăнтан ĕнтĕ парти организацийĕсемпе хуçалăх ĕçĕнчи руководительсен предприятисенче производствăна мĕнле организацилемелле лайăх курăнса тăрать.

Предприяти производстваллă заданине кашни кунах тултарса пымалла. Апла пулсан, кашни предприятие, кашни цеха, кашни бригадăна ĕç графикĕ кирлĕ. График çинче хăш цех, хăш бригада, хăш станок тата хăçан мĕн чухлĕ продукци парасси палăрса тăмалла.

Кăçалхи мартăн 1-мĕшĕнчен пуçласа пирĕн Чăваш республикинчи предприятисем чылайĕшĕ график тăрăх ĕçлеме тытăнчĕç. Сĕнтĕрвăрринчи судоверфьре (директорĕ Дубочкин юлташ) март уйăхĕнче вунăкунлăх график тăрăх ĕçлеççĕ, малтанхи вунăкунлăхра задание 102 процент тултарнă. Çак предприятири стахановецсем заданисене ирттерсе пурнăçа кĕртеççĕ. Судостроительсем Георгий Хлебниковпа Василий Хлебников нормăна 190-шар процент тултарса ĕçлеççĕ. Парти кандидачĕ Иван Будников задание 160—165 процент тултарать. Кунта малашне талăклăх графикпа ĕçлесси çине куçма хатĕрленеççĕ. Шупашкарти макарон фабрикинчи (директорĕ Мокеев юлташ) мартăн 1-мĕшĕнчен пуçласа график тăрăх ĕçлеççĕ. Типĕтекен цехра вентиляци пулман, чĕрĕ сывлăш тăнă. Çавăн пирки макарон час типмен. Халĕ çав цехра вентиляци лартнă, çавна тунă хыççăн цех макарон сменăра пĕр тонна чухлĕ ытларах туса кăларма пуçланă, ку вара чуста çăракан цехри оборудованисене пĕтĕм мощноçпе ĕçлеттерет. Çак мероприятисене туса ирттернĕренпе макарон фабрики графика тултарса пырать. Мартăн 12-мĕшĕнче график 104 проц., мартăн 13-мĕшĕнче 110 проц. пурнăçланнă. Çапла вара, графика тĕплĕн шухăшласа тусан, ăна пурнăçа кĕртмелли мероприятисене туса ирттерсен, предприяти производстваллă плана тултарас тĕлĕшпе пĕртан ĕçлеме, задание кулленех тултарса пыма пултарать.

Çав вăхăтрах пирĕн хăшпĕр предприятисенче графиксем тăвас ĕç çине çиелтен пăхас практика пур-ха. Çĕмĕрлери «Большевик» завод мартăн 1-мĕшĕнчен талăклăх графикпа ĕçлеме тытăннă. Малтанхи тăхăр кун хушшинче графика тултарса пынă, мартăн 10-мĕшĕнче тата 12-мĕшĕнче графиксем пурнăçланман, çав кунсенче икшер тонна экстракт парса çитермен. Куславккари комбинатра та графиксем тунă, вĕсене пурнăçа кĕртес пирки дирекцинче нумай калаçаççĕ. Çав вăхăтрах график хут çинче çеç юлать, ăна мартăн 1-мĕшĕнче кăна тултарнă, ытти кунсенче пĕринче те пурнăçа кĕртмен. Комбинат директорĕ: графика тулманни хăма çуракан цеха чĕртавар çителĕклĕ тăратманран килет, тесе каласа парать. Парти райкомĕн секретарĕ Крылов юлташ хăма çуракан цех ытти цехсене валли материалсем хатĕрлес плана ассортимент тăрăх тултарманнинчен килет, тет. Чăннипе илсен, Куславкка комбинатĕнче график тăрăх ĕçлеме предприятин экономикине тĕплĕн вĕренсе çитмесĕр, графиксене тултарма чăрмантаракан сăлтавсене сирес ĕççене туса ирттермесĕр тытăннă. Графиксене формально тунă, уйăхлăх плана илнĕ те, кашни куна валеççе тухнă. График тăрăх кашни рабочи мĕн чухлĕ продукци памалли çинчен те рабочисене ăнлантарса паман.

Калас пулать, хăшпĕр юлташсем талăклăх график çинчен нумай калаççĕ, графиксене тăваççĕ, анчах графиксем пурнăçа кĕрсе пымаççĕ. Çакă мĕнрен килет-ха? Ку вăл пуринчен ытла предприяти руководителĕ хăйне шанса панă заводăн, фабрикăн е шахтăн экономикине тĕплĕн пĕлменнинчен, хăш цеха, хăш агрегата мĕн çитменнине, кашни станок мĕн чухлĕ продукци туса кăларма пултарассине, чĕртаварсем, материалсем тата топливо мĕн чухлĕ пуррипе суккине пĕлменнинчен килет. Çак пысăк çитменлĕхе пĕтерес тесен, предприяти экономикине тĕпчесе вĕренмелле, лайăх пĕлсе тăмалла. Çак элементарнăй обязанноçе туйса илме тăрăшман руководительсем те пур-ха. Етĕрнери çу завочĕн директорне Васильев юлташах илер. Вăл ертсе пыракан завод иртнĕ çулти программăна 59,4 процент кăна тултарнă. Çак завод халĕ те плана тултарса пымасть. Завод директорĕ Васильев вара «эпир график тăрăх ĕçлеме тытăнтăмăр, вутă чĕрĕ пирки температура çителĕклĕ таран пулмасть, çавăнпа график пурнăçа кĕмест» тесе сӳпĕлтетет. Мĕнле график пултăр-ха вара, заводри йĕркесĕрлĕхсене пĕтерессишĕн çине тăрса кĕрешсе пымасан, çав кĕрешĕве организацилемесен, начар ĕçленине объективлă сăлтавсем çине сирсе ярсан?

Графика кашни кунах тултарса пыма предприятире большевикла йĕркелĕх тăвас пулать. Лайăх хозяйственник хăйне шанса панă предприятире кашни кун мĕн пулса пынине пĕлсе тăрать, ĕçре мĕнле чăрмавсем пулассине вăхăтра сиссе, вĕсене сирсе яма тăрăшать.

Парти организацийĕсен производстваллă плансене пурнăçа кĕртес ĕçре промышленноçпа транспортри руководительсене пулăшу памалла, предприятисен ĕçĕнчи çитменлĕхсене уçса кăтартмалла тата вăл çитменлĕхсене пĕтерессине пурнăçа кĕртме тăрăшмалла. Калас пулать, партин хăшпĕр райкомĕсемпе пуçламĕш парторганизацисем промышленноçпа транспорт ĕçне вĕренсе çитессине вăраххăн туса пыраççĕ, вĕсем предприяти руководителĕсене ĕçре конкретлă пулăшу сахал параççĕ. Сăмахран, Куславкка комбинатĕнчи тата Çĕмĕрлери экстракт тăвакан «Большевик» заводри парторганизацисем хуçалăх руководителĕсене ытларах пулăшса пынă пулсан, çав предприятисенчи çитменлĕхсене пĕтересси ăнăçлăрах ĕçе кĕрсе пынă пулĕччĕ.

ВКП(б) Пĕтĕм Союзри XVIII конференцийĕ парти организацийĕсем тата промышленноçпа транспортри работниксем умне çакăн пек требованисем лартрĕ: «плана предприяти тăрăх, халиччен пулнă пек, вăтамран илсе çеç мар, ăна кашни кун, кашни цехра, кашни бригадăра, кашни станок çинче, кашни сменăра тултарса пымалла». Çак формула ĕнтĕ пирĕн мĕнле ĕçлемеллин пысăк программине кăтартса парать. Çак программăна пурнăçа кĕртессинче предприятисем график тăрăх ĕçлесси пысăк вырăн йышăнса тăрать.

Талăклăх график тăрăх ĕçлени продукцие пĕртан туса кăларса тăрас йĕрке тăвать. Çапла ĕçлесен кашни цех продукцие, ытти цехсене кирлĕ детальсене çителĕклĕ таран тата вăхăтра парса тăрать. Çакă вара предприятин производстваллă программине тултарассине татса парать. Талăклăх график цех начальникĕсене, мастерсене, бригадирсене, унтан та ытларах — кашни рабочие производство дисциплинине çирĕппĕн пурнăçа кĕртсе пыма вĕрентет. Çапла вара ĕç тухăçлăхне ӳстерессинче график çав тери пысăк вырăнта тăрать.

Графиксем тăрăх ĕçлеме пуçланин малтанхи опычĕ çакăн çинчен калать: график тăвасси çине, уйрăмах талăклăх график тăвасси çине, питех те тимлĕн пăхмалла, предприятинче мĕн пуррипе мĕн çуккине тĕплĕн шута илмелле, мĕнле çитменлĕхсем чăрмантарнине, вĕсене мĕнле пĕтермеллине курса тăрас пулать. Унсăрăн график хут татки çеç пулса юлма пултарать.

График — производствăн çирĕп законĕ. Ăна чыслăн пурнăçласа пырас тесен, кашни предприяти руководителĕн ĕçре оперативлă, çавăрăнăçуллă пулмалла, талăклăх график мĕнле пурнăçа кĕнине тăтăшах тĕрĕслесе пымалла. Цех начальникĕсен, смена мастерĕсен ĕç кунĕ пуçланас умĕн станоксем юсавлине, материалсем çителĕклине, рабочисем пурте ĕçе тухнине тĕрĕслесе тухмалла, кашни сехет иртсенех хăш станок çинче мĕн чухлĕ продукци туса хатĕрленине шута илмелле.

Талăклăх графика, производствăн çирĕп законне, пурнăçа кĕртессишĕн парторганизацисем, производство командирĕсем, стахановецсемпе ударниксем тата пĕтĕм рабочисем алран алă тытăнса ĕçлемелле. Ун чухне вара графиксем пурнăçа кĕрсе пырĕç, ун чухне тин продукцие кулленех пĕртан кăларса пыма, производстваллă плана тултарма пулать.

ССР Союзĕн Совнаркомĕпе ВКП(б) Центральный Комитетĕнче

Государствăна обязательнăй йĕркепе çăмарта парасси çинчен

Çăмарта хатĕрлес ĕçре халиччен пулнă çитменлĕхсене пĕтерес, колхозсенче общественнăй кайăк-кĕшĕк ĕрчетес ĕçе малалла вăйлатса пырас, унăн таварлăхне хăпартас тата колхозсен доходноçне ӳстерес шутпа, ССР Союзĕн Совнаркомĕпе ВКП(б) Центральный Комитечĕ çапла йышăннă:

1. 1941 çултан пуçласа, колхозсем, колхозниксен килĕсем тата единоличниксен хуçалăхĕсем государствăна обязательнăй йĕркепе çăмарта тăратмалла тăвас.

2. Колхозсем государствăна обязательнăй йĕркепе тăратмалли çăмарта поставкине, ССР Союзĕн Совнаркомĕ тата ЦК ВКП(б) «Колхозсем тата единоличниксен хуçалăхĕсем государствăна обязательнăй йĕркепе тĕштырă тата рис тăратасси çинчен» 1940 çулти апрелĕн 11-мĕшĕнче йышăннă постановленин 2-мĕш статьипе тата ССР Союзĕн Совнаркомĕ «Колхозсене хăмла вырăнĕсем йышăнса тăракан çĕр лаптăкĕсенчен государствăна обязательнăй йĕркепе тĕштырă, рис, çĕрулми, пахча-çимĕçсем тата утă тăратассинчен хăтарасси çинчен» 1940 çулти сентябрĕн 19-мĕшĕнче йышăннă 1743-мĕш номерлĕ постановленипе килĕшӳллĕ туса, колхозсем çумне çирĕплетсе панă акма юрăхлă çĕрĕн кашни гектарĕнчен шутласа хураççĕ.

3. Республикăсем, крайсем тата облаçсем тăрăх колхозсем государствăна обязательнăй йĕркепе çăмарта тăратмалли поставкăн çулталăкри вăтам нормисене çакăн пек тăвас (акма юрăхлă çĕрĕн пĕр гектарĕнчен шутласа, штукăпа):

I	
Воронеж облаçĕ	15 штука
Краснодар крайĕ	
Крым АССР	
Орджоникидзе крайĕ	
Ростов облаçĕ	
Украина ССР	
II.	
Горький облаçĕ	10 штука
Иваново облаçĕ	
Калинин облаçĕ	
Курск облаçĕ	
Ленинград облаçĕ	
Мари АССР	
Молдаван ССР	
Мускав облаçĕ	
Орел облаçĕ	
Рязань облаçĕ	
Тамбов облаçĕ	
Тула облаçĕ	
Ярославль облаçĕ	
III.	
Алтай крайĕ	7 штука
Башкир АССР	
Вологда облаçĕ	
Дагестан АССР	
Кабардино-Балкар АССР	
Киров облаçĕ	
Красноярск крайĕ	
Молотов облаçĕ	
Атăл çинчи Нимĕçсен АССР	
Новосибирск облаçĕ	
Омск облаçĕ	
Пенза облаçĕ	
Саратов облаçĕ	
Свердловск облаçĕ	
Çурçĕр-Осетин АССР	
Смоленск облаçĕ	
Тутар АССР	
Удмурт АССР	
Челябинск облаçĕ	
Чечено-Ингуш АССР	
Чăваш АССР	
IV.	
Азербайджан ССР	5 штука
Армян ССР	
Белорус ССР	
Грузин ССР	
Калмык АССР	
Куйбышев облаçĕ	
Мордва АССР	
Сталинград облаçĕ	
Чкалов облаçĕ	
V.	
Архангельск облаçĕ	3 штука
Бурят-Монгол АССР	
Казах ССР	
Киргиз ССР	
Иркутск облаçĕ	
Приморье крайĕ	
Таджик ССР	
Туркмен ССР	
Узбек ССР	
Хабаровск крайĕ	
Чита облаçĕ	

4. Çапла тăвас: 1941 çулта, урăхла каласан, çак постановлени ĕçе кĕнĕ пĕрремĕш çулта, государствăна обязательнăй йĕркепе çăмарта тăратмалли поставкăн нормисене льготăпа çапла шутласа хураççĕ: пĕрремĕш группăна кĕртнĕ облаçсем, крайсем тата республикăсем валли—çак постановленипе палăртса çирĕплетнĕ нормăсенчен 80 процент чухлĕ, иккĕмĕшпе виççĕмĕш группăсене кĕртнĕ облаçсем, крайсем тата республикăсем валли — 70 процент чухлĕ тата тăваттăмĕшпе пиллĕкмĕш группăсене кĕртнĕ облаçсем, крайсем тата республикăсем валли — 60 процент чухлĕ. 1942 çултан пуçласа çак постановленин 3-мĕш пункчĕнче палăртнă поставка нормисене льготăсемсĕр шутласа хумалла.

5. Союзлă тата автономлă республикăсен совнаркомĕсене, ĕççынни депутачĕсен крайсемпе облаçсенчи Совечĕсен исполкомĕсене, ВКП(б) обкомĕсене, крайкомĕсене тата союзлă республикăсенчи компартисен Центральный Комитечĕсене, обязательнăй йĕркепе государствăна çăмарта тăратас тĕлĕшпе область, край тата республика валли çирĕплетсе панă нормăсем тăрăх, акма юрăхлă çĕрĕн кашни гектарĕнчен колхозсем государствăна обязательнăй йĕркепе çăмарта тăратмалли поставкăн нормисене кашни район валли çирĕплетсе пама тата, вĕсене ССР Союзĕн Совнаркомĕ çумĕнчи Экономсовет çирĕплетнĕ хыççăн, вырăнти хаçатсенче 1941 çулти мартăн 25-мĕш тĕлне пичетлесе кăларма хушас.

Çăмарта тăратмалли обязательнăй поставкăн кашни район валли палăртнă тата ССР Союзĕн Совнаркомĕ çумĕнчи Экономсовет çирĕплетнĕ нормисене, правило пекех, районри пур колхозсем тĕлĕшпе те пурнăçа кĕртмелле.

Заготовкăсен Наркомачĕн облаçсенчи, крайсенчи тата республикăсенчи (облаçсем çине пайланман республикăсенчи) уполномоченнăйĕсем çирĕплетнĕ тăрăх, обязательнăй йĕркепе çăмарта тăратас тĕлĕшпе район валли çирĕплетнĕ çулталăк нормине уйрăм колхозсемшĕн, исключени йĕркипе 30 процент таран, Казах, Киргиз, Таджик, Туркмен тата Узбек СС Республикисенче—50 процент таран е пысăклатма е пĕчĕклетме пултараççĕ, анчах та çакна тунă чухне обязательнăй йĕркепе çăмарта тăратма район валли вăтам шутпа çирĕплетнĕ çулталăкри нормăсене обязательно пăхăнса тăмалла.

6. Союзлă тата автономлă республикăсен совнаркомĕсене, ĕççынни депутачĕсен крайсемпе облаçсенчи Совечĕсен исполкомĕсене, ВКП(б) обкомĕсене, крайкомĕсене тата союзлă республикăсенчи компартисен Центральный Комитечĕсене, хăйсем кирлĕ тесе шутланă тăрăх, тĕштырă культурисем акма план паман колхозсене государствăна обязательнăй йĕркепе çăмарта тăратассинчен хăтарма право парас.

7. Заготовкăсен Наркоматне çакăн пек право парас:

а) çак постановлени ĕçе кĕнĕ пĕрремĕшпе иккĕмĕш çулсенче, урăхла каласан, 1941 тата 1942 çулсенче, уйрăм тĕлсенче колхозсене хăйсен çăмарта тăратмалли обязательствисене сĕтпе, çупа, какайпа тата тĕштырăпа тултармашкăн ирĕк пама. Ăна çакăн пек эквивалентпа тумалла: 1 теçетке çăмарташăн—7 литр сĕт, е 300 грамм шăратнă çу, е чĕрĕ виçепе 1 килограмм какай, е 7 килограмм тĕштырă;

б) хурсен, кăвакалсен е кăрккасен фермисем пур колхозсене хăйсен государствăна обязательнăй йĕркепе çăмарта тăратмалли обязательствисене кайăк-кĕшĕк парса тултармашкăн ирĕк пама. Ăна çакăн пек эквивалентпа тумалла: 1 теçетке çăмарташăн—хурăн е кăвакалăн чĕрĕ виçипе шутласа 600 грамм е кăрккан чĕрĕ виçипе шутласа 400 грамм.

8. 1941 çултан пуçласа колхозниксен килĕсемпе единоличниксен хуçалăхĕсем валли государствăна обязательнăй йĕркепе çăмарта тăратмалли поставкăн çулталăкри нормисене çапла туса çирĕплетес:

(Штукăпа)

Республикăсен, крайсен тата облаçсен ячĕсем	Колхозниксен килĕсем	Единоличниксен хуçалăхĕсем
I		
Кабардино-Балкар АССР	150	200
Краснодар крайĕ		
Крым АССР		
Орджоникидзе крайĕ		
Ростов облаçĕ		
Украина ССР		
II.		
Алтай крайĕ	100	130
Башкир АССР		
Воронеж облаçĕ		
Куйбышев облаçĕ		
Курск облаçĕ		
Молдаван ССР		
Атăл çинчи Нимĕçсен АССР		
Новосибирск облаçĕ		
Омск облаçĕ		
Саратов облаçĕ		
Свердловск облаçĕ		
Сталинград облаçĕ		
Тутар АССР		
Челябинск облаçĕ		
Чкалов облаçĕ		
Чăваш АССР		
III		
Азербайджан ССР	75	100
Армян ССР		
Белорус ССР		
Грузин ССР		
Дагестан АССР		
Красноярск крайĕ		
Казах ССР		
Киров облаçĕ		
Мари АССР		
Молотов облаçĕ		
Мордва АССР		
Орел облаçĕ		
Пенза облаçĕ		
Приморье крайĕ		
Рязань облаçĕ		
Çурçĕр-Осетин АССР		
Смоленск облаçĕ		
Тамбов облаçĕ		
Удмурт АССР		
Чечено-Ингуш АССР		
IV		
Бурят-Монгол АССР	50	65
Горький облаçĕ		
Иваново облаçĕ		
Калинин облаçĕ		
Калмык АССР		
Ленинград облаçĕ		
Мускав облаçĕ		
Тула облаçĕ		
Ярославль облаçĕ		
V		
Архангельск облаçĕ	30	40
Вологда облаçĕ		
Иркутск облаçĕ		
Киргиз ССР		
Таджик ССР		
Туркмен ССР		
Узбек ССР		
Хабаровск крайĕ		
Чита облаçĕ		

Азербайджан, Армян, Белорус, Грузин, Казах, Киргиз, Молдаван, Таджик, Туркмен, Узбек, Украина СС Республикисенчи совнаркомсене тата компартисен Центральный Комитечĕсене, Дагестан, Калмык, Крым, Çурçĕр-Осетин, Чечено-Ингуш АСС Республикисен совнаркомĕсене тата ВКП(б) обкомĕсене, Алтай, Красноярск, Орджоникидзе, Приморье тата Хабаровск крайĕсенчи ĕççынни депутачĕсен крайсенчи Совечĕсен исполнительнăй комитечĕсене тата ВКП(б) крайкомĕсене, Архангельск, Иркутск, Новосибирск, Омск тата Чита облаçĕсенчи ĕççынни депутачĕсен облаçсенчи Совечĕсен исполнительнăй комитечĕсене тата ВКП(б) обкомĕсене колхозниксен килĕсемпе единоличниксен хуçалăхĕсем государствăна обязательнăй йĕркепе çăмарта тăратмалли çак постановленире çирĕплетнĕ нормăсене районсем тăрăх диференцилеме право парас, анчах çакна тунă чухне çăмарта тăратма республика, край тата область валли çирĕплетнĕ çулталăкри вăтам нормăран тухмалла мар тата районсем валли палăртнă çав нормăсене ССР Союзĕн Совнаркомĕ çумĕнчи Эконмосовет çирĕплетмелле.

9. Çапла тăвас: промысла артелĕсен, пулă тытакан артельсен тата инвалидсен кооперацийĕн артелĕсен яллă вырăнта тата дачăллă поселоксенче пурăнакан членĕсем государствăна обязательнăй йĕркепе çăмарта — çав районри колхозниксен килĕсем валли çирĕплетнĕ нормăпа тăратаççĕ.

10. Промысла артелĕсен, пулă тытакан артельсен тата инвалидсен кооперацийĕн артелĕсен яллă вырăнта тата дачăллă поселоксенче пурăнакан членĕсем, вĕсем единоличниксен хуçалăхĕсем валли çирĕплетнĕ норма тăрăх государствăна обязательнăй йĕркепе какай тăратаççĕ пулсан, государствăна обязательнăй йĕркепе çăмарта — единоличниксен хуçалăхĕсем валли çирĕплетнĕ нормăпа тăратаççĕ.

11. Яллă вырăнта тата дачăллă поселоксенче пурăнакан, килвырăн участокĕсем е уйри çĕр участокĕсем тытса тăракан кустарь-одиночкăсем, çавăн пекех обязательствăна алла панă вăхăт тĕлне сезонлă ĕçре е яланлăх ĕçре пĕр çулталăкран каярах ĕçленĕ единоличниксем çав районри единоличниксен хуçалăхĕсем валли çирĕплетнĕ норма тăрăх государствăна обязательнăй йĕркепе çăмарта тăратаççĕ.

12. Çаксем государствăна обязательнăй йĕркепе çăмарта тăратмалла мар тăвас:

а) СССР Совнаркомĕпе ВКП(б) Центральный Комитечĕ «Колхозсенчи общественнăй выльăх-чĕрлĕх ĕрчетес ĕçе вăйлатмалли мероприятисем çинчен» 1939 çулти июлĕн 8-мĕшĕнче йышăннă постановленин 27-мĕш статьи тăрăх государствăна обязательнăй йĕркепе аш-какай тăратман хуçалăхсем;

б) яллă вырăнта тата дачăллă поселоксенче, государство предприятийĕсенче е кооперативлă предприятисенче сезонлă мар яланлăх ĕçре ĕçлекен рабочисемпе служащисем, вĕсем хăйсем усă куракан выльăх-чĕрлĕх хисепĕ ялхуçалăх артелĕн уставĕнче çав районри колхозниксем валли палăртнă выльăх-чĕрлĕх хисепĕнчен пысăк мар пулсан.

13. Колхозсем, колхозниксен килĕсем тата единоличниксен хуçалăхĕсем государствăна çăмарта памалли календарлă сроксене çапла çирĕплетес:

Юлашки иккĕмĕш страницăра

ЧĂВАШ АССР ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТ ПРЕЗИДИУМĔН
УКАЗĔ
Чăваш АССР Шалти Ĕçсен Халăх Комиссариатне уйăрасси çинчен

Чăваш АССР Шалти Ĕçсен Халăх Комиссариатне уйăрса икĕ Халăх Комиссариачĕ тăвас:

1. Чăваш АССР Шалти Ĕçсен Халăх Комиссариачĕ.
2. Чăваш АССР Государство Хăрушсăрлăхĕн Халăх Комиссариачĕ.

Чăваш АССР Верховный Совет Президиумĕн Председателĕ
З. АНДРЕЕВА.

Чăваш АССР Верховный Совет Президиумĕн Секретарĕ
Г. ГУСЕВ.

Шупашкар хули,
1941 çулти мартăн 11-мĕш.

ЧĂВАШ АССР ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТ ПРЕЗИДИУМĔН
УКАЗĔ
Н. И. Барсков юлташа Чăваш АССР Шалти Ĕçсен Халăх Комиссарĕ пулма уйăрса лартасси çинчен

Николай Иванович **Барсков** юлташа Чăваш АССР Шалти Ĕçсен Халăх Комиссарĕ пулма уйăрса лартас.

Чăваш АССР Верховный Совет Президиумĕн Председателĕ
З. АНДРЕЕВА.

Чăваш АССР Верховный Совет Президиумĕн Секретарĕ
Г. ГУСЕВ.

Шупашкар хули,
1941 çулти мартăн 11-мĕш.

ЧĂВАШ АССР ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТ ПРЕЗИДИУМĔН
УКАЗĔ
С. Е. Белолипецкий юлташа Чăваш АССР Государство Хăрушсăрлăхĕн Халăх Комиссарĕ пулма уйăрса лартасси çинчен

Степан Ефимович **Белолипецкий** юлташа Чăваш АССР Государство Хăрушсăрлăхĕн Халăх Комиссарĕ пулма уйăрса лартас.

Чăваш АССР Верховный Совет Президиумĕн Председателĕ
З. АНДРЕЕВА.

Чăваш АССР Верховный Совет Президиумĕн Секретарĕ
Г. ГУСЕВ.

Шупашкар хули,
1941 çулти мартăн 11-мĕш.

РСФСР ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТ ПРЕЗИДИУМĔН
УКАЗĔ
Иваново облаçĕнчи Середа хулин ятне улăштарса Фурманов хули ятлă тăвасси çинчен

Д. А. Фурманов вилнĕренпе вунпиллĕк çул çитнине палăă туса, Иваново облаçĕнчи ертсе пыракан организацисем ыйтнине пурнăçа кĕртес, писатель çуралнă Середа хулин ятне улăштарса Фурманов хули ятлă тăвас.

РСФСР Верховный Совет Президиумĕн Председателĕ
А. БАДАЕВ

РСФСР Верховный Совет Президиумĕн Секретарĕ
П. БАХМУРОВ.

Мускав. 1941 çулти мартăн 13-мĕш.

Чăваш АССР Совнаркомĕнче

СССР Совнаркомĕ çумĕнчи Экономсовет 1941 çулти февралĕн 8-мĕшĕнче «1941 çулта халăх хуçалăхĕнче нефтепродуктсен расхочĕсене чакармалли мероприятисем çинчен» йышăннă постановлени тăрăх, Чăваш АССР Совнаркомĕ газогенераторлă тракторсене Госавтоинспекцинче учета илесси çинчен постановлени йышăннă.

Совнарком йышăннă тăрăх, ведомствăсемпе организацисен тата предприятисен газогенераторлă автомашинăсемпе тракторсене бензин тата ытти çавнашкал шĕвек япаласемпе ĕçлеттермелле мар. Çавăн пекех, Совнарком организацисемпе предприятисен тата ведомство руководителĕсен ĕçре газогенераторлă машинăсемпе тата тракторсемпе ытларах усă курма хушнă.

Организацисемпе учрежденисен тата предприятисен газогенераторлă тракторсем пур пулсан, вĕсене 1941 çулти мартăн 20-мĕшĕнчен кая юлмасăр Чăваш АССР милици управленин Госавтоинспекцине учета тăратмалла.

Чăваш АССР милици управленин начальникне Андреев юлташа çак постановленине пурнăçа кĕртесси мĕнле пынине контроль туса тăма тата постановленине пурнăçа кĕртессинчен пăрăнса тăракансене ответ тыттарма хушнă.

Государствăна обязательнăй йĕркепе çăмарта парасси çинчен

(Юлашки. Пуçламăшĕ 1-мĕш страницăра)

(Çулталăкри нормăран процентпа)

Республикăсен, крайсен тата облаçсен ячĕсем	Январь, февраль, март	Апрель	Май	Июнь, июль	Август, сентябрь	Октябрь, ноябрь, декабрь
Алтай крайĕ	—	15	35	25	25	—
Архангельск облаçĕ						
Бурят-Монгол АССР						
Вологда облаçĕ						
Иркутск облаçĕ						
Красноярск крайĕ						
Новосибирск облаçĕ						
Хабаровск крайĕ						
Чита облаçĕ						
Азербайджан ССР	10	15	25	15	20	15
Армян ССР						
Грузин ССР						
Дагестан АССР						
Кабардино-Балкар АССР						
Краснодар крайĕ						
Крым АССР						
Молдаван ССР						
Атăл çинчи Нимĕçсен АССР						
Орджоникидзе крайĕ						
Ростов облаçĕ						
Çурçĕр-Осетин АССР						
Сталинград облаçĕ						
Таджик ССР						
Туркмен ССР						
Узбек ССР						
Украина ССР						
Чечено-Ингуш АССР						
Ытти республикăсем, крайсем тата облаçсем валли	10	15	30	15	25	5

Колхозсене, колхозниксен килĕсене тата единоличниксен хуçалăхĕсене, июньпе июль уйăхĕсемсĕр пуçне, çулталăкри обязательствăсен шучĕпе срокчен пама ирĕк парас, июньпе июль уйăхĕсенче хăйсен обязательствисене тултарас шутпа çăмартана малаллахи уйăхсемшĕн авансла пама юрамасть.

Çапла тăвас: вăл е ку квартал валли çӳлте палăртнă нормăран иртерсе 1-мĕшпе 4-мĕш кварталсенче паракан 8 çăмартана обязательствăра кăтартнă вунă çăмарта вырăнне шутласа çулталăкри обязательствăна тултарнă шута кĕртеççĕ.

Колхозсем, колхозниксен килĕсем тата единоличниксен хуçалăхĕсем обязательнăй поставка тăрăх пĕрремĕшпе тăваттăмĕш кварталсенче пулнă недоимкăсене витес йĕркепе май, июнь, июль, август тата сентябрь уйăхĕсенче паракан 10 çăмартана обязательствăра кăтартнă 6 çăмарташăн шутласа, çулталăкри обязательствăна тултарнă шута кĕртеççĕ.

14. Колхозсем государствăна çăмарта парас тĕлĕшпе хăйсен обязательствисене тултарнă хыççăн, колхозсене колхозниксен государство умĕнчи çăмарта памалли обязательствисене тултарас шутпа колхозниксемшĕн çăмарта пама, çакăнпа вара çăмарта тăратмалли обязательствăсенчен колхозниксене пĕр паллă хисеп таран е пĕтĕмпех хăтарма ирĕк парас.

Колхозсем колхозниксемшĕн çăмарта парасси çинчен калакан решенине колхозниксен пĕрлехи пухăвĕ йышăнать.

15. Çапла тăвас: государствăна тивĕçлĕ календарлă срокшăн çăмарта памалли обязательствăсене тултариччен колхозсем çăмартана урăх çĕре сутма пултараймаççĕ.

16. Обязательнăй поставка йĕркипе паракан çăмарташăн тӳлемелли заготовка хакĕсене çапла çирĕплетес:

(10 штукăшăн, пуспа)

Республикăсен, крайсен тата облаçсен ячĕсем	Апрель	Май	Июнь, июль	Август, сентябрь	Январь, февраль, март,	Октябрь, ноябрь, декабрь
Азербайджан ССР	200	150	150	200	250	
Армян ССР						
Грузин ССР						
Дагестан АССР						
Кабардино-Балкар АССР						
Калмык АССР						
Киргиз ССР						
Краснодар крайĕ						
Крым АССР						
Молдаван ССР						
Орджоникидзе крайĕ						
Ростов облаçĕ						
Çурçĕр-Осетин АССР						
Сталинград облаçĕ						
Таджик ССР						
Туркмен ССР						
Узбек ССР						
Украина ССР						
Чечено-Ингуш АССР						
Ытти республикăсем, крайсем тата облаçсем валли	250	200	150	200	250	

17. Çапла тăвас: колхозсем, колхозниксен килĕсем тата единоличниксен хуçалăхĕсем обязательнăй поставка тăрăх лайăх пахалăхлă тата çиелтен пачах та çĕмĕрĕлмен çăмартасем памалла.

18. Мĕнпур облаçсенче, крайсенче тата республикăсенче колхозсенчен, колхозниксен килĕсенчен тата единоличниксен хуçалăхĕсенчен обязательнăй поставка тăрăх çăмарта йышăнас ĕçе Центросоюз çине хурас, СССР Наркоммясомолпромĕн çăмартапа чăхчĕп промышленноçĕн предприятийĕсемпе ытларах çыхăнса тăракан районсенче — СССР Наркоммясомолпромĕн Главяйцептицепромĕ çине хурас.

Главяйцептицепром ĕçĕн зонине Заготовкăсен Наркомачĕн облаçри, крайри, облаçсем çине пайланман республикăри уполномоченнăйĕ палăртса парать.

19. Çапла тăвас: государствăна обязательнăй йĕркепе çăмарта тăратмалла туни тĕрĕс мар пулнă чухне ун пирки жалобăсене, обязательствăна алла панă кун хыççăн 10 кунлă срок хушшинче, Заготовкăсен Наркомачĕн районри уполномоченнăйне памалла.

Заготовкăсен Наркомачĕн районри уполномоченнăйĕн решенийĕ пирки, решение алла панă кун хыççăн 10 кунлă срок хушшинче, ĕççынни депутачĕсен районри Совечĕн исполнительнăй комитетне жалоба пама пулать.

Ĕççынни депутачĕсен районри Совечĕн исполнительнăй комитечĕ, жалоба тĕрĕс тесе шутлать пулсан, хăйĕн решнине Заготовкăсен Наркомачĕн облаçсенчи, крайсенчи тата республикăсенчи (облаçсем çине пайланман республикăсенчи) уполномоченнăйсене çирĕплетме тăратать, уполномоченнăйсен решенийĕ татăклă пулать.

20. Влаçăн вырăнти органĕсем тата заготовка органĕсем колхозсем, колхозниксен килĕсем тата единоличниксен хуçалăхĕсем çине государствăна çăмарта парас тĕлĕшпе, государствăна обязательнăй йĕркепе çăмарта тăратма çак постановленире çирĕплетнĕ нормăсенчен пысăкрах обязательствăсем хума пултараймаççĕ.

Государствăна çăмарта парас тĕлĕшпе обязательствăсене тултарнă хыççăн мĕнпур ытлашши çăмарта колхозсен, колхозниксен тата единоличниксен аллинче юлать.

Ĕçри çитменлĕхсене халех пĕтермелле

ЕТĔРНЕ. Çак кунсенче Саръелĕнчи парторганизацин пухăвĕ пулса иртрĕ. Унта ВКП(б) Пĕтĕм Союзри XVIII конференцийĕн итогĕсем çинчен доклад итлесе сӳтсе-яврĕç. Тухса калакан юлташсем пурте Маленковпа Вознесенский юлташсен доклачĕсем социализм строительствине малалла аталантарас ĕçсен программи пулса тăнине палăртрĕç, парторганизацин промышленность ĕçне вăйлатас, суракине иртерме хатĕрленсе çитес тĕлĕшпе çине тăрса ĕçлеме кирлине кăтартса пачĕç.

Саръел ялсоветĕн территоринче варени завочĕ тата механически арман пур. Вĕсенче çитменлĕхсем сахал мар. Варени завочĕпе механически арман производствăллă плансене тултарса пымаççĕ. Çак предприятисем графикпа ĕçлеме тытăнман.

Ку ялсоветре кĕрекен колхозсен ĕçĕнче те çитменлĕхсем нумай. Нагоркинăри колхозăн двигатель пур. Унпа авăн çапнă çĕрте кăна 10—15 кун усă кураççĕ, ытти чухне вăл ахалех ларать. Колхозăн сложнăй молотилкине япăх тыткаланипе юрăхсăра кăларнă. Сеялкăсем, жнейкăсем тата двигатель юр айĕнче лараççĕ, вĕсене тирпейлĕ усрама тăрăшни çук. Саръелĕнчи тата Нагоркинăри колхозсенче ялхуçалăх продуктисене лайăх пăхса усрамаççĕ, çавăн пирки пахча-çимĕçсем çĕрсе кайни те пулнă.

Парторганизацин пухăвĕ предприятисемпе колхозсенчи çитменлĕхсене хытă тишкерсе, вĕсене пĕтерме мĕнле конкретлă ĕçсем туса иртермеллине палăртрĕ. Предприятисенче йĕркелĕх тăвас, графиксене кашни кунах тултарса пырас, социализмлă ăмăртăва анлăн сарас тĕлĕшпе вăйлăн ĕçлемеллине кăтартса решени йышăнчĕ.

Т. ЯРАНДАЙКИН.

ССР СОЮЗĔН ХАЛĂХ КОМИССАРĔСЕН СОВЕЧĔ ЙЫШĂННĂ

ПОСТАНОВЛЕНИ

Наука енĕпе тунă калама çук чаплă ĕçсемшĕн сталинла премисем парасси çинчен

Юлашки 6—7 çул хушшинче наука енĕпе тунă калама çук чаплă ĕçсемшĕн сталинла премисем памалла тăвасси çинчен СССР Халăх Комиссарĕсен Совечĕ 1939 çулти декабрĕн 20-мĕшĕнче тата 1940 çулти дакабрĕн 20-мĕшĕнче йышăннă постановленисене пурнăçа кĕртса, ССР Союзĕн Халăх Комиссарĕсен Совечĕ **çапла йышăнать:**

Çак наукăсен енĕпе калама çук чаплă научнăй ĕçсемшĕн сталинла премисем парас:

А. Математикăллă наукăсем

Пĕрремĕш степеньлĕ премисем 100 пин тенкĕ

1. Иван Матвеевич **Виноградова,** СССР Наукăсен Академийĕн действительнăй членне, «Новый метод в аналитической теории чисел» ятлă научнăй ĕçшĕн, вăл 1937 çулта пичетленсе тухнă.

2. Петр Августович **Гельвиха,** артиллери генерал-майорне, Хĕрлĕ Çарăн Дзержинский ячĕпе тăракан Ленин орденлĕ Академийĕн профессорне, çакăн пек научнăй ĕçсемшĕн: «О рассеивании вероятности попадания и математическом ожидании числа попадания», вăл 1934 çулта пичетленсе тухнă, «Теоретические основания выработки правил стрельбы», вăл 1936 çулта пичетленсе тухнă, «Стрельба по быстродвижущимся целям», вăл 1940 çулта пичетленсе тухнă.

3. Петр Леонидович **Капицăна,** СССР Наукăсен Академийĕн действительнăй членне, «Турбодетандер для получения низких температур и его применение для ожижения воздуха» ятлă научнăй ĕçшĕн, вăл 1939 çулта пичетленсе тухнă.

4. Николай Иванович **Мусхелишвилине,** СССР Наукăсен Академийĕн действительнăй членне, государствăн Тбилисири Сталин ячĕпе тăракан университечĕн профессорне, «Некоторые основные задачи математической теории упругости» ятлă научнăй ĕçшĕн, вăл 1935 çулта пичетленсе тухнă.

Иккĕмĕш степеньлĕ премисем 50 пин тенкĕ

1. Абрам Исаакович **Алиханова,** СССР Наукăсен Академийĕн член-корреспондентне тата Артемий Исаакович **Алиханьяна,** СССР Наукăсен Академийĕн Физико-технически институчĕн научнăй сотрудникне, радиоактивноçе тĕпчесе вĕренес тĕлĕшпе тунă научнăй ĕçсемшĕн, вĕсем 1936, 1938 тата 1940 çулсенче пичетленсе тухнă.

2. Андрей Николаевич **Колмогорова,** СССР Наукăсен Академийĕн действительнăй членне тата Александр Яковлевич **Хинчина,** СССР Наукăсен Академийĕн член-корреспондентне, государствăн Мускаври М. В. Ломоносов ячĕпе тăракан Ленин орденлĕ университечĕн профессорне, вероятноçсен теорийĕ тăрăх тунă научнăй ĕçсемшĕн: «Ассимптотические законы теории вероятностей», вăл 1936 çулта пичетленсе тухнă, «Об аналитических методах в теории вероятностей», вăл 1938 çулта пичетленсе тухнă, «Предельные законы для сумм независимых случайных величин», вăл 1938 çулта пичетленсе тухнă.

3. Лев Семенович **Понтрягина,** СССР Наукăсен Академийĕн член-корреспондентне, государствăн Мускаври М. В. Ломоносов ячĕпе тăракан Ленин орденлĕ университечĕн профессорне, «Непрерывные группы» ятлă научнăй ĕçшĕн, вăл 1938 çулта пичетленсе тухнă.

4. Сергей Львович **Собелева,** СССР Наукăсен Академийĕн действительнăй членне, государствăн Мускаври М. В. Ломоносов ячĕпе тăракан Ленин орденлĕ университетăн профессорне, упругоçĕн математикăллă теорийĕ тăрăх тунă научнăй ĕçсемшĕн: «Некоторые вопросы теории распространия колебаний», вăл 1937 çулта пичетленсе тухнă, «К теории нелинейных гиперболических уравнений с частными производными», вăл 1939 çулта пичетленсе тухнă.

Б. Технически наукăсем

Пĕрремĕш степеньлĕ премисем 100 пин тенкĕ

1. Василий Захарович **Власова,** Хĕрлĕ Çарăн В. В. Куйбышев ячĕпе тăракан военно-инженернăй академийĕн профессорне, «Тонкостенные упругие стержни» ятлă научнăй ĕçшĕн, вăл 1940 çулта пичетленсе тухнă.

2. Алексей Николаевич **Крылова,** СССР Наукăсен Академийĕн действительнăй членне, çакăн пек научнăй ĕçсемшĕн: «Возмущения показаний компаса, происходящие от качки корабля от волнений», «Основания теории девиации компаса», «О теории гирокомпаса», вĕсем 1938—40 çулсенче пичетленсе тухнă.

3. Юлиан Александрович **Шиманскине,** СССР Наукăсен Академийĕн член-корреспондентне, «Динамический расчет судовых конструкций» ятлă научнăй ĕçшĕн, вăл 1940 çулта пичетленсе тухнă.

Иккĕмĕш степеньлĕ премисем 50 пин тенкĕ

1. Анатолий Аркадьевич **Благонравова,** артиллери генерал-майорне, Хĕрлĕ Çарăн Дзержинский ячĕпе тăракан Ленин орденлĕ Артиллери Академийĕн профессорне, «Основания проектирования автоматического оружия» ятлă научнăй ĕçшĕн, вăл 1940 çулта пичетленсе тухнă.

2. Михаил Викторович **Кирпичева,** СССР Наукăсен Академийĕн действительнăй членне, Мускаври В. М. Молотов ячĕпе тăракан Ленин орденлĕ энергетически институчĕн профессорне тата Михаил Александрович **Михеева,** СССР Наукăсен Академийĕн энергетически институчĕн профессорне, «Моделирование тепловых устройств» ятлă научнăй ĕçшĕн, вăл 1936 çулта пичетленсе тухнă.

3. Валентин Иванович **Коваленкова,** СССР Наукăсен Академийĕн член-корреспондентне, Хĕрлĕ Çарăн С. М. Буденный ячĕпе тăракан электротехнически çар Академийĕн профессорне, çакăн пек научнăй ĕçсемшĕн: «Теория передачи по линиям электросвязи», вăл 1937—38 çулсенче пичетленсе тухнă, «Теория электромагнитных цепей», вăл 1939 çулта пичетленсе тухнă, «Основы теории магнитных цепей и применение ее к анализу релейных схем», вăл 1940 çулта пичетленсе тухнă.

4. Николай Иванович **Карташова,** чугунçул транспортĕнчи инженерсен Томскри электромеханически институчĕн профессорне, паровозсем тăвас тĕлĕшпе тунă «Курс паровозов», «Курс проектирования паровозов», ятлă научнăй ĕçсемшĕн, вĕсем 1935—40 çулсенче пичетленсе тухнă.

В. Хими наукисем

Пĕрремĕш степеньлĕ премисем 100 пин тенкĕ

1. Алексей Николаевич **Баха,** СССР Наукăсен Академийĕн действительнăй членне, биохими енĕпе тунă калама çук чаплă научнăй ĕçсемшĕн, вĕсем авторăн суйласа илнĕ ĕçĕсен сборникĕнче 1937 çулта пичетленсе тухнă.

2. Николай Николаевич **Семенова,** СССР Наукăсен Академийĕн действительнăй членне, çакăн пек научнăй ĕçсемшĕн: «Теория цепных реакций», вăл 1936 çулта пичетленсе тухнă, «Тепловая теория горения и взрывов», вăл 1940 çулта пичетленсе тухнă.

3. Александр Наумович **Фрумкина,** СССР Наукăсен Академийĕн действительнăй членне, электрохимически процессене тĕпчесе вĕренес енĕпе тунă научнăй ĕçсемшĕн: «О платиновом электроде», «Электродные потенциалы» «Электрохимические методы изучения поверхности катализаторов», «О максимумах кривых в зависимости тока от напряжения», вĕсем 1936—40 çулсенче пичетленсе тухнă.

Иккĕмĕш степеньлĕ премисем 50 пин тенкĕ

1. Николай Семенович **Курнакова,** СССР Наукăсен Академийĕн действительнăй членне, физически хими енĕпе тунă научнăй ĕçсемшĕн, вĕсем авторăн ĕçĕсен сборникĕсенче 1937—1939 çулсенче пичетленсе тухнă тата «Введение в физикохимический анализ» ятлă ĕçшĕн, вăл 1940 çулта пичетленсе тухнă.

2. Симон Залманович **Рогинскине,** СССР Наукăсен Академийĕн член-корреспондентне, катализ теорийĕ енĕпе тунă научнăй ĕçсемшĕн: «Природа каталитической активности платины», «Теоретические основы гетерогенного катализа», «О кинетике топо-химических реакций», Кинетика превращения парцеллированных тел», вĕсем 1936—1940 çулсенче пичетленсе тухнă.

Г. Биологически наукăсем

Пĕрремĕш степеньлĕ премисем 100 пин тенкĕ

1. Владимир Леонтьевич **Комарова,** СССР Наукăсен Академийĕн президентне, «Учение о виде у растений» ятлă научнăй ĕçшĕн, вăл 1940 çулта пичетленсе тухнă.

2. Леон Абгарович **Србелине,** СССР Наукăсен Академийĕн действительнăй членне, Хĕрлĕ Çарăн С. М. Киров ячĕпе тăракан çар медицина Академийĕн профессорне, «Лекции по физиологии нервной системы» ятлă научнăй ĕçшĕн, вăл 1938 çулта пичетленсе тухнă.

Иккĕмĕш степеньлĕ премисем 50 пин тенкĕ

1. Артавазд Аршахович **Авакяна,** ялхуçалăх наукисен Ленин ячĕпе тăракан Пĕтĕм Союзри Академийĕн генетика лабораторийĕн заведующине, ӳсен-тăрансен биологийĕ енĕпе тунă научнăй ĕçсемшĕн: «Гибридизация путем прививки», «Биология развития растительных организмов», «Яровизация риса», «Вегетативная гибридизация картофеля», вĕсем 1936—1940 çулсенче пичетленсе тухнă.

2. Иван Соломонович **Бериташвилине,** СССР Наукăсен Академийĕн действительнăй членне, государствăн Тбилисири Сталин ячĕпе тăракан университечĕн профессорне, «Общая физиология мышечной и нервной системы» ятлă научнăй ĕçшĕн, вăл 1937 çулта пичетленсе тухнă.

3. Борис Васильевич **Перфильева,** государствăн Ленинградри университечĕн профессорне, «Новые принципы и методы капиллярной микроскопии» ятлă научнăй ĕçшĕн, ăна 1940 çулта туса пĕтернĕ.

4. Захар Семенович **Родионова,** государствăн Мускаври М. В. Ломоносов ячĕпе тăракан Ленин орденлĕ университечĕн доцентне тата Алексей Алексеевич **Захваткина,** çав университетри профессора, биологи, амбарти сăвăссен (клещсен) систематики енĕпе тунă ĕçсемшĕн тата вĕсене хирĕç кĕрешмелли методсем туса хатĕрленĕшĕн. Çак ĕçсем «Ученые записки Московского Государственного университета имени М. В. Ломоносова» ятлă кĕнекесенче 1936—1940 çулсенче уйрăм статьясемпе пичетленсе тухнă.

Д. Ялхуçалăх наукисем

Пĕрремĕш степеньлĕ премисем 100 пин тенкĕ

1. Трофим Денисович **Лысенкона,** СССР Наукăсен Академийĕн действительнăй членне, ялхуçалăх наукисен Ленин ячĕпе тăракан Пĕтĕм Союзри Академийĕн президентне, çĕрулмине çуллахи вăхăтра лартас тĕлĕшпе тата тин çеç кăларнă çĕрулмине тепĕр хут лартас тĕлĕшпе тунă пуриншĕн те паллă ĕçсемшĕн.

2. Дмитрий Николаевич **Прянишникова,** СССР Наукăсен Академийĕн действительнăй членне, Мускаври К. А. Тимирязев ячĕпе тăракан Ленин орденлĕ ялхуçалăх Академийĕн профессорне, «Агрохимия» ятлă научнăй ĕçшĕн, вăл 1940 çулта пичетленсе тухнă.

3. Константин Иванович **Скрябина,** СССР Наукăсен Академийĕн действительнăй членне, ветеринари тата медицина гельминтологийĕ енĕпе тунă научнăй ĕçсемшĕн: «Гельминтозы крупного рогатого скота и его молодняка», вăл 1937 çулта пичетленсе тухнă, «Основы общей гельминтологии», вăл 1940 çулта пичетленсе тухнă.

Иккĕмĕш степеньлĕ премисем 50 пин тенкĕ

1. Сергей Николаевич **Вышелевскине,** БССР Наукăсен Академийĕн действительнăй членне, Хĕрлĕ Çарăн военно-ветеринарнăй Академийĕн профессорне, выльăх-чĕрлĕхсен ерекен чирĕсене вĕренсе пĕлес тĕлĕшпе тунă научнăй ĕçсемшĕн тата вĕсене сиплес методсене хатĕрленĕшĕн, вĕсене ялхуçалăх наукисен Ленин ячĕпе тăракан Пĕтĕм Союзри Академийĕ 1935—1940 çулсенче пичетлесе кăларнă тата 1940 çулта тухнă «Частная эпизоотология» ятлă научнăй ĕçре пичетленнĕ.

2. Донат Александрович **Долгушина,** Пĕтĕм Союзри селекционно-генетически институтăн научнăй сотрудникне, тĕштырă культурисен пысăк пахалăхлă элитине туса илмелли методсене хатĕрленĕшĕн тата «1.163» тата «Од-013» ятлă çĕнĕ сортлă тулă тунăшăн.

3. Павел Никанорович **Яковлева,** Мичурин ячĕпе тăракан Центральнăй генетически лаборатории научнăй сотрудникне, отдельнăй межродовой гибридизаци енĕпе тунă пуриншĕн те паллă ĕçсемшĕн тата улма-çырла йывăççисен çĕнĕ сорчĕсене тунăшăн.

Е. Медицина наукисем

Пĕрремĕш степеньлĕ премисем 100 пин тенкĕ

1. Александр Александрович **Богомолеца,** УССР Наукăсен Академийĕн президентне, «Руководство по патологической физиологии» ятлă научнăй ĕçшĕн, вăл ертсе пынипе хатĕрленĕскер, 1935—1937 çулсенче виçĕ томпа пичетленсе тухнă.

2. Николай Нилович **Бурденкона,** СССР Наукăсен Академийĕн действительнăй членне, Мускаври Ленин орденлĕ пĕрремĕш медицина институчĕн профессорне, центральнăй тата периферически нерв системин хирургийĕ енĕпе тунă пуриншĕн те паллă научнăй ĕçсемшĕн.

3. Александр Юдинович **Лурьене,** Киеври пĕрремĕш медицина институчĕн профессорне, ыраттармасăр ача çураттармалла тăвас тĕлĕшпе тунă пуриншĕн те паллă научнăй ĕçсемшĕн, çав ĕçсемпе ача çуратма пулăшакан учрежденисем 1937, 1938 тата 1939 çулсенче практикăра усă курма пуçланă.

4. Евгений Никанорович **Павловскине,** СССР Наукăсен Академийĕн действительнăй членне, Анатолий Александрович **Смородинцова,** экспериментальнăй медицинăн Горький ячĕпе тăракан Пĕтĕм Союзри Институчĕн профессорне, Елизавета Николаевна **Левковича,** Полина Андреевна **Петрищевăна,** Михаил Петрович **Чумакова**— экспериментальнăй медицинăн Горький ячĕпе тăракан Пĕтĕм Союзри Институчĕн научнăй сотрудникĕсене, Валентин Дмитриевич **Соловьева,** Антонина Константиновна **Шабладзене** — экспериментальнăй медицинăн Центральнăй Институчĕн научнăй сотрудникĕсене— 1939 çулта çынна ерекен чирсен возбудителĕсене тупса палăртнăшăн (вĕсем «Весенне-летний и осенний энцефалиты» ятпа паллă пулса тăраççĕ), тата вĕсенчен сыватас тĕлĕшпе ăнăçлăн усă куракан методсем туса хатĕрленĕшĕн, вăл методсене СССР Наркомздравĕ ырланă.

5. Владимир Петрович **Филатова,** УССР Наукăсен Академийĕн действительнăй членне, экспериментальнăй офталмологин Украинăри институчĕн директорне, 1933—1939 çулсенче куç роговицине куçарса лартмалли метода тупса палăртса хатĕрленĕшĕн тата чирсенчен сыватас тĕлĕшпе тканьсене куçарса лартас енĕпе тунă ĕçсемшĕн.

Иккĕмĕш степеньлĕ премисем 50 пин тенкĕ

1. Александр Гаврилович **Гурвича,** экспериментальнăй медицинăн Горький ячĕпе тăракан Пĕтĕм Союзри Институчĕн профессорне, çакăн пек научнăй ĕçсемшĕн: «Митогенитическое излучение», вăл 1934 çулта пичетленсе тухнă, «Митогенитический анализ нервного возбуждения», вăл 1935 çулта пичетленсе тухнă, «Митогенитический анализ биологии раковой клетки», вăл 1937 çулта пичетленсе тухнă.

2. Александр Евгеньевич **Браунштейна,** экспериментальнăй медицинăн Горький ячĕпе тăракан Пĕтĕм Союзри Институчĕн профессорне, «Образование и распад аминокислот путем интермолекулярного переноса аминогруппы» ятлă научнăй ĕçшĕн, вăл 1937—1940 çулсенче пичетленсе тухнă.

3. Борис Иннокентьевич **Лаврентьева,** СССР Наукăсен Академийĕн член-корреспондентне, экспериментальнăй медицинăн Горький ячĕпе тăракан Пĕтĕм Союзри Институчĕн профессорне, «Морфология автономной нервной системы» ятлă научнăй ĕçшĕн, вăл 1939 çулта пичетленсе тухнă

Ж. Геолого-минералогически наукăсем

Пĕрремĕш степеньлĕ премисем 100 пин тенкĕ

1. Владимир Афанасьевич **Обручева,** СССР Наукăсен Академийĕн действительнăй членне, «Геология Сибири» ятлă научнăй ĕçшĕн, вăл 1935—1938 çулсенче виçĕ томпа пичетленсе тухнă.

2. Леонид Васильевич **Пустовалова,** Мускаври нефть институчĕн профессорне, «Петрография осадочных пород» ятлă научнăй ĕçшĕн, вăл 1940 çулта пичетленсе тухнă.

3. Василий Михайлович **Сенюкова,** геологически наукăсен докторне, «Река Толба и нефтеносность северного склона Алданского массива» ятлă научнăй ĕçшĕн, вăл 1938 çулта пичетленсе тухнă.

ССР Союзĕн Халăх Комиссарĕсен Совечĕн
Председателĕ В. МОЛОТОВ.

ССР Союзĕн Халăх Комиссарĕсен Совечĕн Ĕçĕсен
Управляющийĕ Я. ЧАДАЕВ.

Мускав, Кремль.
1941 çулти мартăн 13-мĕш.

Вулав çурчĕсен паха примерĕ

ВАРНАР. Булатовăри тата Вăрманкасри вулав çурчĕсен заведующийĕсем Шапошевпа Капиров юлташсем хăйсен ĕçĕсене вăрманта ĕçлекенсем патне куçарнă. Вĕсем вăрманта ĕçлекенсем хушшинче культмассăллă ĕçе йĕркеллĕ туса пыраççĕ, хаçат-журналсем вуласа параççĕ, партин Пĕтĕм Союзри XVIII конференцийĕн материалĕсене ăнлантараççĕ тата стена хаçачĕсем кăлараççĕ.

Вăрнар районĕнчи кашни ялсоветрах вулав çурчĕсем пур. Анчах вĕсем вăрманта ĕçлекенсем хушшинче ĕçлемеççĕ-ха. Вăрнарпа Çаракăлă вăрман-пункчĕсенче кунсерен темиçе çĕр çын ĕçлет, каçхине кашни баракрах 80—100 çын пулать. Вĕсем хушшинче культмассăллă ĕç туса пыракансем çук.

Булатовăри тата Вăрманкасри вулав çурчĕсен примерĕ тăрăх кашни вулав çурчĕн вăрманти рабочисем хушшинче ĕçлессине йĕркелемелле. Рабочисем тухăçлă ĕçлеме, культурăллă канма пултарччăр.

В. ГРИГОРЬЕВ.

ВĂРМАН ХАТĔРЛЕВĔ

Вăрман пунктĕнчи коммунистсен авангардлă ролĕ

Вăрман хатĕрлевĕн кĕркуннехипе хĕллехи сезонĕ çулталăк планне тултарассине татса парать. Çак вăхăт хушшинче пирĕн нихăçанхинчен те пысăк хăвăртлăхсемпе ĕçлемелле. Çавна пирĕн коммунистсем пĕлеççĕ. Вĕсем плана хисепĕ енчен кăна мар, тата пахалăх енчен те тăтăшах тултарса пырассишĕн тăрăшаççĕ.

Пирĕн коммунистсем производствăра мĕнле ĕçлеççĕ-ха?

Паянхи куна пуçламĕш парторганизаци 38 коммуниста пĕрлештерсе тăрать. Вĕсем вăрманпункчĕсенче, складсенче, çул çинче т. ыт. çĕрте ĕçлеççĕ. Кашни ĕç участокĕнчех коммунистсем пур. Хăшĕсем ертсе пырас çĕрте, теприсем—тӳрремĕнех производствăра ĕçлеççĕ.

ВКП(б) кандидачĕ Е. Прокопьев юлташ вăрманта 6 çул ĕçлет. Вăл лесоруб. Малта пыракансен опычĕпе ĕçлесе Прокопьев юлташ хăйĕн ĕç нормине ялан ирттерсе тултарса пычĕ. Февраль уйăхĕнче ăна стахановла ĕç меточĕн инструкторне лартрĕç. Халĕ вăл сезонниксене хăйĕн стахановла ĕç меточĕпе ĕçлеме вĕрентет.

Коммунист Т. Федотов юлташ чи лайăх трактористсенчен пĕри. Вăл хăйĕн тракторĕпе йĕркеллĕн ĕçлесе нормăна ирттерсе тултарать. Унăн ĕçĕнче авари, брак, простой пулман.

Стахановец Т. Федотов юлташ пысăк тухăçлăн ĕçлет, ытти трактористсене хăй пек ĕçлеме вĕрентет. Акă, вăл вĕрентнипе, ĕçре пулăшса пынипе, Тексин, Трошин, Суков трактористсем лайăх ĕçлесе пыраççĕ, вĕсем пурте стахановецсем.

ВКП(б) кандидачĕ Меркулов юлташ та стахановла ĕçлет. Вăл токарь, куллĕнхи ĕç нормине 160—180 процент тултарать, пысăк пахалăхлă продукци туса кăларать.

Юлашки уйăхсенче эпир уйрăм коммунистсене ертсе пырас ĕçсене куçартăмăр. Çапла, сăмахран, возчик Орешников юлташа Мыслецри обоз заведующине, бракер Дмитриев тата Свинкин юлташсене мастера лартнă. Вĕсем хăйсен ĕçĕсене ăнăçлăн туса пыраççĕ. Парторганизаци вĕсене яланах пулăшса тăрать.

Пĕтĕм Союзри XVIII партконференци промышленноçпа транспорт ĕçне лайăхлатса ярас тĕлĕшпе парторганизацисем умне пысăк задачăсем кăларса тăратрĕ. Çавсене пурнăçласа пырасси пирĕн ĕçĕн тĕп никĕсĕ пулса тăрать. Калас пулать, çитменлĕхсем пирĕн сахал мар-ха. Вăрманпунктĕнче уйрăм коммунистсем лайăх пример кăтартаççĕ пулсан та, вăрманпункчĕ плана тултарса пыраймасть, график тăрăх ĕçлени çук. Чăнах та, халĕ хăшпĕр участоксенче ĕç лайăхланни курăнать. Сурари трактор çулĕн куллен 800 фестметр йывăç турттармалла пулсан, вăл мартăн 3—4-мĕшсенче 900 фестметршар ытла турттарчĕ. Ку тĕлĕшпе уйрăмăнах, нумай пулмасть трактор çулĕн начальникĕ пулса ĕçлеме лартнă, А. Уруков юлташ пысăк тимлĕхпе ĕçлет.

Çапла ĕнтĕ, пирĕн коммунистсем вăрман хатĕрлес плана тултарассишĕн тимлĕн кĕрешеççĕ.

Г. НИКИТИН.

Çĕмĕрлери мехлесопунктри партбюро секретарĕ.

Выльăх-чĕрлĕхе улăмпа тăрантарасси

Колхоз фермисенчи, колхозниксен хăйсен килĕсенчи выльăх-чĕрлĕх шучĕ ӳссех пырать. Çавăнпа та выльăх апачĕпе пĕлсе, перекетлĕ усă курасси — пит те кирлĕ ĕç пулса тăрать.

Ыраш уламĕ — выльăха çитермелли апат. Уламра выльăха тăрантаракан веществосем чылай. Пĕлсе хатĕрлесен унран лайăх апатах тума пулать. Выльăхсем валли улăмран апатсем хатĕрлемелли тĕрлĕ майсем пур: ыраш улăмне вĕри шывпа çемçетесси, улăма вĕрилентерсе çемçетесси, улăма йӳçĕтсе çитересси, улăмран силос тăвасси т. ыт. те.

Чи çăмăл май — вăл улăма вĕри шывпа çемçетсе çитересси. Мăйракаллă шултра выльăхсем валли улăма 3—4 сантиметр тăршшĕ, лашасем валли 1,5—2,5 сантиметр тăршшĕ турамалла. Улăма ытла та вĕтĕ турасан ăна чăмлама йывăр, çапла вара лашасен вар чирĕ (колики) пулма пултарать, ĕнесемпе сурăхсем кавлеме пăрахаççĕ, чирлеççĕ. Татса туранă улăма каткана е ещĕке тултарса, 30 сантиметр хулăмĕш сийĕн-сийĕн сарса, вĕрекен шывпа сапмалла. Пĕр центнер типĕ улăма йĕпетме 70 литр таран вĕретнĕ шыв кирлĕ. Çиелтен хăмапа лайăх витсе пĕр талăка яхăн пусарса лартмалла. Çакăн хыççăн улăм выльăха çитерме юрăхлă пулать. Кун çине тăвар е çĕнăх сапса парсан выльăхсем татах та лайăх çиеççĕ. Улăма талăкран ытла пĕçерсе лартма юрамасть. Çак улăма лашасемпе ĕнесене кунне 5—6 килограмм пама юрать.

Улăма вĕрилентерсе çитересси — вăл вĕри шывсăр та çемçелме пултарать. Ăшă çуртра 4 пӳлĕмлĕ пысăк шăтăк чавса хатĕрлемелле. Шăтăксен тарăнăшĕ 1,8 метр, урлăшĕ 2,75 метр пулмалла. Тăршшĕне выльăхсене çитерме мĕн чухлĕ улăм кирлине шута илсе тумалла. Шăтăкăн стенисене хăмапа çапмалла. Туранă улăма шăтăка тултаричченех шывпа йĕпетмелле. Йĕпетнĕ улăма шăтăкăн пĕр пӳлĕмне сийĕн-сийĕн лайăх чыхса хумалла. Пӳлĕм тулсан çиелтен хăмапа пусарса хумалла. Çивиттине пӳлĕм шăтăкĕн анинчен пĕчĕкрех тума юрать, вара улăм вĕриленсе исленнĕçемĕн çивитти пусăрăнса пырать. Виçĕ талăкран улăм выльăха çитерме юрăхлă пулать. Пĕр пӳлĕмне пушатса пĕтерсен, çав пӳлĕме тепĕр хут улăм тултаричченех шăтăка известь шывĕпе е вĕри шывпа лайăх çумалла, вара тин улăм тултарма юрать.

Улăма йӳçĕтсе çитерес пулсан, вакланă улăма йĕпетсе вĕрилентерсе, çемçетнĕ чухнехи пекех, ещĕке сийĕн-сийĕн тултармалла, анчах кашни сийĕ çине çĕнăх сапса лайăх пăтратса чыхса тултармалла. Пĕр центнер улăм çине 5 килограмм çĕнăх сапмалла. Шăтăка тултаричченех улăмăн нӳрлĕхĕ 60—70 процент пулмалла. Улăм хăй йӳçмест, ăна йӳçĕтес тесен выльăх кăшманĕ тураса хутăштармалла. Хăвăртрах йӳçтĕр тесен пĕр центнер улăм çине 250—300 грамм çĕпре ямалла, вара улăм 1—2 кунран йӳçсе выльăха çиме юрăхлă пулать.

Улăма известлени те пит лайăх. Ăна çапла тăваççĕ: 1 метр тарăнăшĕ арча туса, ăна 4—5 уйрăма пайламалла. Кашни уйрăмне валли пĕр талăклăх апат вырнаçмалла пултăр. Арчан кашни уйрăмне тĕпне шыв юхса тухма шăтăк тумалла. Туранă улăма 30—40 сантиметр хулăмĕш сийĕн-сийĕн хурса кашнине йĕпетмелле. Унтан сӳнтермен известкăн çăра шывĕпе сапмалла. Пĕр центнер типĕ улăма йĕпетме 9—10 килограмм сӳнтермен известка каять. Унтан улăма пусарса лартмалла. Малтанхи кунсенче улăма пăтратмалла, 3—5 кун иртсен апат хатĕр пулать. Улăма арчаран кăларсан таса шывпа чӳхемелле те выльăха памалла. Çавăн пек туни тутăлăхне ӳстерет.

Зоотехник Н. ШУМИЛОВ.

Калаçни мар, çирĕп график кирлĕ

Партин XVIII конференцийĕ промышленноçри тата транспортри парторганизацисемпе хозяйственниксем умне лартнă задачăсенчен пĕри вăл—производствăна график кĕртесси пулать. Малтанах туса хатĕрленĕ график тăрăх ĕçлени производство планне пур енĕпе те кунран-кун тултарса пыма май парать. График çук çĕрте штурмовщинăпа ĕçлеççĕ, производство планĕ йĕркеллĕ тулмасть. Акă, тĕслĕхшĕн, пирĕн вагонсем тăвакан цеха илер. Унта ку тариччченех график çук. Мĕнле ĕçлет-ха вăл? Февраль уйăхĕнчи малтанхи 10 кун хушшинче уйăхри плана 23 процент тултарнă пулнă. Иккĕмĕш вунăкунлăхра пĕр вагон та кăларман. Виççĕмĕш вунăкунлăхра вара уйăхри плана 78 процент тултарнă.

Мĕншĕн-ха цех пĕр-тикĕс ĕçлемен? Уйăх пуçламĕшĕнче угольниксем тумалли тимĕр пулман. Тимĕр панă вăхăтра магистраль трубисем тата ытти хăшпĕр детальсем пĕтрĕç. Çавăн пирки вагонсем кăларасси 20 кун ытла чарăнса тăчĕ. Февралĕн 25-мĕшĕнче вагонсем тума кирлĕ материалсене пĕтĕмпех тупса пачĕç, вара цехра штурм пуçланчĕ. Рабочисем смена хыççăн та цеха юлса ĕçлерĕç, мастерсем сĕм çĕрлеччченех цехран тухман. Цех коллективĕ вăл кунсенче мĕнле ĕçленине кăтартса пама пĕр кунхи ĕçе сăнаса пăхăпăр.

Февралĕн 28-мĕш. Рабочисем цеха гудок пуличчен чылай малтан пуханчĕç. Вĕсене тĕрĕс вырнаçтарса тухрăмăр. Гудок пулсанах хĕрӳллĕ ĕç пуçланчĕ. Кашни рабочи хăйĕн вырăнĕнче тухăçлăрах ĕçлессишĕн тăрăшать. Малтанах ĕç ăнса пычĕ. Анчах ăнăçлăх нумая пымарĕ. Пĕр сехет иртнĕ хыççăнах буфер стаканĕсене çирĕплетмелли болтсем пĕтсе çитрĕç. Васкаса механически цеха каятпăр. Болтсем пур, анчах винтсем касман. Винт кастарма утильцеха чупатпăр. Унта та ăнмарĕ, винт касакан станок юсав мар. Мĕн тăвас тетĕн, станока юсиччен кĕтмелле пулчĕ. Болтсем турăмăр. Çав вăхăтрах пирĕн косынкăсем пĕтсе çитрĕç. Тимĕрç цехне чупатпăр. Тимĕрçсем урăх детальсене тума чарăнсах пире косынкăсем туса пачĕç. Унтан косынкăсене шăтарма механически цеха каймалла пулчĕ.

Кăнтăрла иртсен вунă вагон валли буфер стержнисем çитменни палăрчĕ. Вĕсем складра та пулмарĕç. Татах чупмалла пулчĕ. Васкаса производство отделĕн начальникĕ Никитин патне чупрăм. Вăл диспетчер Архиповпа Лукина хушрĕ. Вĕсемпе пĕрле механически цеха карăмăр. Унта лав кĕтсе тăтăмăр. Ĕç пĕтес умĕн гайкăсем пĕтрĕç, татах тимĕрç цехне каймалла пулчĕ. Эпир цеха пынă чухне унта контргайкăсем тăваççĕ. Телей! Смена мастерĕ Кукляев юлташ пире кирлĕ гайкăсене тума хушать. Металл хĕртрĕç, 90 гайка хатĕр. Эпир сивĕнсе çитмен гайкăсене илсе механически цеха чупатпăр.

Çапла иртрĕ слесарьсен ĕç кунĕ. Ку ĕнтĕ пирĕн вагонсем юсакан заводри цехсем хушшинче ĕç планĕ, график пулманни çинчен калать. Плансăрлăха пĕтересси çинчен завод руководителĕсем сахал мар калаçаççĕ. Уйрăмăнах ун çинчен партин XVIII конференцийĕ хыççăн нумай калаçаççĕ. «Завода графика тăрăх ĕçлесси çине куçармалла», «График пулмаллах», теççĕ вĕсем. Анчах калаçу калаçнипех юлать-ха. График пулманни халĕ те завода пысăк чăрмавсем кӳрет. Халĕ уйăх пуçламĕшĕнче цехсенче, яланхи пекех, васкамаççĕ. Вагонсем тăвакан цехра пысăк мар детальсем пулман пиркиех вагонсене кăларасси чарăнса тăрать. Вагонсем юсакан цех та хăйĕн планне йĕркеллĕ тултарса пыраймасть. Уйăх вĕçĕнче каллех, февральти пек, штурмовщина пуçланас хăрушлăх куç умĕнче.

Штурмовщина—сиенлĕ япала. Вăл йăлана пĕтерессишĕн сăмахпа мар, ĕçпе тăрăшмалла. Вăхăта вăраха ямасăр завода çирĕп графикпа ĕçлесси çине куçармалла, вара эпир производство планне пур енĕпе те кунран-кун ăнăçлăн тултарса пыма пултаратпăр.

А. ДУБОВОЙ.

Вагонсем тăвакан цехри комплекснăй бригадăн начальникĕ.

Оборонăна тĕреклетмелли бюджет

Пирĕн №-лĕ чаçри красноармеецсем СССР Верховный Совечĕн VIII Сессийĕн материалĕсене вĕренме тытăнчĕç.

СССР Финанс Халăх Комиссарĕ А. Зверев юлташ доклачĕ тăрăх калаçусем тата докладсем туса ирттернĕ. Кăçалхи бюджет тăрăх оборона нушисем валли 71 миллиард тенкĕ укçа уйăрнă. Çак укçа тăван çĕршывăн оборона вăй-хăватне тĕреклетме татах та пулăшать, — теççĕ красноармеецсем.

В. КРАСНОВ.

Киев уйрăм çар округĕ.

Чугунçул çинче ĕçлекенсем

Анисим Яковлевич хăйĕн çумĕнче тăракан çынсем çине, вĕсен аллисенчи инструментсем çине тинкерсе пăхса илчĕ. Ремонтнăй рабочисем, бригадирсем, путевой обходчиксем ку сăмаха Анисим Яковлевичран пĕрре çеç мар илтнĕ, анчах вăл ăна тин çеç çĕнĕрен каланă пек тимлĕн те татса калать.

— Пире халăх хуçалăхĕн чи кирлĕ участокĕсенчен пĕрне—чугунçул транспортне шанса панă, апла пулсан эпир ăна куç шăрçине сыхланă пек сыхламалла.

Анисим Яковлевич Филянин юлташ ватă железнодорожник, транспортра вăл кăçалхипе 30 çул ĕçлет. Вăл малтан чугунçул çинчи ремонтнăй рабочи пулнă. Октябрьти социализмла революциччен вăл, хăй каларĕшле, çак чинран малалла иртме пултарайман. Патак та çинĕ, тĕрлĕрен мăшкăлсем те тӳснĕ, анчах çын ятне илтсе курайман. Революци хыççăн вăл мĕнпур ĕçхалăхĕпе пĕрле çĕршывăн хуçи пулса тăнă. Вăл вара чугунçул транспортне пĕтĕм чунне панă, транспорт унăн тăван килĕ пулса тăнă. Ремонтнăй рабочине Филянин юлташа путевой обходчика унтан—бигадира, каярахпа мастера куçарнă. Юлашки вăхăтра çулталăк ытла вăл Буинск разъездĕнче, Хусан чугунçулĕн 14-мĕш дистанцийĕн 6-мĕш околодокĕнче ĕçлет, хăйĕн коллективĕнчи 42 çынна ертсе пырать.

2—3 çул каярах ку околодокра ĕçлекен коллектив çинчен питĕ начар хыпар çӳренĕ. Чугунçула тытас тĕлĕшпе вăл чи кайри вырăнта тăнă. 14-мĕш дистанцинче тата унăн таврашĕнче ĕçлекенсем 6-мĕш околодок участкинче мĕн тери инкеклĕ ĕçсем пулнине лайăх астăваççĕ. Халĕ ĕнтĕ кун пек хыпарсене илтме çук. Филянин юлташ ĕçлеме пуçланăранпа 6-мĕш околодок малти ретре пырать. Участоксенче ун çинчен пысăк интереспа калаçаççĕ, унăн опычĕсемпе паллашаççĕ.

Чи малтанах мастер хăйĕн участокĕнче ĕçлекен кадрсемпе ĕçлеме тытăннă. Кун çинчен вăл акă мĕн калать:

— Ăçта-ха, ун чухне, кадрсене çирĕплетсе пырасси çинчен калаçма май пулнă? Околодокри работниксене алшиш пек улăштарса тăнă, пĕр çулталăк хушшинче 15 бригадир улшăннă. Шутласа пăхăр-ха, вунпилĕк бригадиртан пĕри те пулин хăйĕн участокне лайăх пĕлме пултарнă-и?—тет вăл.

Халĕ Анисим Яковлевич хăйĕн бригадирĕсем çинчен юратса каласа кăтартать.

— Работниксене хамăрăн вĕрентмелле,—хушса хурать вăл.

— Эпĕ мастер-и? Мастер. Апла пулсан, хамăн околодокшăн ответ тытма тивĕçлĕ. Эсĕ бригадир-и? Бригадир,—хăвна шаннă участокшăн ответ тытма кăмăл ту, вара ĕç тухĕ!

Чугунçул çумĕпе 5—6 çын васкаса утса иртеççĕ, малта вăтам пӳллĕ, чĕрĕ сăн-питлĕ, çамрăкрах çын пырать.

— Малта пыраканĕ бригадир Макаров,—терĕ Филянин юлташ чугунçулсем çинче ĕçлекенсем çине кăтартса.—Эпĕ ăна ремонтнăй рабочирен ӳстертĕм. Ирхине вĕсем ĕçе иккĕн тухса каяççĕ, каярахпа кайса тĕрĕслетĕн те, унта пилĕк çын çанă тавăрса ĕçленĕ теме пулать. Кăçал ăна, хăйĕн участокĕнчи çула отлично тытса тăнăшăн дистанци начальникĕ çĕр тенкĕ укçа парса премилерĕ.

Кашни уйăхра дистанци тăрăх чугунçул линине мĕнле пахалăхпа тытса усранине тĕрĕслекен вагон-измеритель иртсе каять. Кун хыççăн чугунçул çинче ĕçлекенсем хăйсен уйăхри ĕçĕн итогĕсене тăваççĕ. Юлашки хут вагон-измеритель околодок урлă февраль уйăхĕнче иртсе кайнă. Март уйăхĕн малтанхи кунĕсенче тĕрĕслӳ даннăйĕсене пĕлтернĕ. 6-мĕш околодок участокĕнчи чугунçул линийĕн пахалăхĕ 90 балла яхăн шутланать, околодок пĕтĕм дистанцире пĕрремĕш вырăн йышăннă.

Мастер Филянин иртен пуçласа каçчен участоксенче çӳрет, кашни участокри линие тĕплĕн пăхса тухать. Ăна сăмахпа каласа ĕнентерме хĕн, кирек хăш вăхăтра та вăл ĕçе хăй кайса, куçпа курса тĕрĕслеме васкать. Иртнĕ тĕрĕслӳре бригадир-коммунист Комов юлташăн участки пĕрремĕш вырăн йышăннă. Унăн участкинчи 5 километртан иккĕшне «отлично», иккĕшне—«лайăх», пĕрне—«вăтам» хак панă.

Коммунист-бригадир хăйĕн участокне мала кăларнă, вăл ыттисемпе пĕр пек условисенчех ĕçлет, анчах ыттисем мĕншĕн-ха унпа танлашайман?

— Эпир ĕç çине хăшпĕр чухне çиелтенрех пăхас йăлана пĕтермен-ха, —тет Филянин юлташ. Пирĕн ВКП(б) XVIII конференцийн решенийĕсене пур рабочисем патне те çитермелле. Ун чухне ĕç юсанĕ.

Каçхине общежитире рабочисем чугунçул çинчи ватă рабочи Николай Иваныч Бутузов çинчен сăмах хускатрĕç. Вăл 6-мĕш околодокра, 50-мĕш километрта, ремонтнăй рабочи пулса ĕçлет, пенсионер.

— Вăл Российăра чугунçул усăлнăранпах путеец пулса ĕçлет пулмалла, тата 50 çул ĕçлеме ĕмĕтленет,—терĕ пĕри, шӳт ăсти.

Чăн та, ватă рабочие пенçи çине куçма сĕннĕ, анчах вăл килĕшмен.

— Николай Иваныч, табак туртма кил,—тесе чĕнеççĕ ăна. Вăл илтнĕ çинчех илтмен пулса хытăрах ĕçлеме пикенет.

— Николай Иваныч, сехет çитрĕ, атя киле,—чĕнеççĕ ăна ĕç кунĕ пĕтнĕ хыççăн.

— Атьсемĕр, çак ĕçе туса пĕтерер ĕнтĕ, пурпĕрех хамăрăн тумалла,—тет вăл пуçне çĕклесе. Кил шухăшне тытнă рабочисем каллех инструментсене тытаççĕ те, ватă рабочипе пĕрле тепĕр кана ĕçлеççĕ.

— Ну вот, молодцы, халĕ кайма та юрать,—тет вăл юлашкинчен, табак хутаççине кăларса. Ку вăл Николай Иванович ĕç кунне вĕçленине пĕлтерет.

Пĕррехинче, бригадир кĕске срокăх курса кайсан, ун вырăнне ĕçлеме Бутузов юлташа хушнă.

— Питĕ интереслĕ пулчĕ ун чухне,—тесе каласа кăтартаççĕ рабочисем. — Мастер Филянин юлташ та çывăрма пĕлмест, Николай Иваныч унтан тата ытларах ыйăхсăр çын. Филянин ирхине 6 сехетре телефон патне пырать те çĕнĕ бригадира чĕнет.

— Николай Иваныч çук, участока тĕрĕслеме кайрĕ,—ответлеççĕ ăна.

Каçхине мастер каллех бригадире чĕнет.

— Çук вăл, апат çирĕ те участока тĕрĕслеме утрĕ,—ответлеççĕ каллех.

— Икĕ кун иртрĕ, анчах Николай Иваныча телефон тăрăх çыхăнса пулмарĕ, вара хăйĕн патне кайса чугунçул çинче шыраса тупма тиврĕ,—тет мастер.

Чугунçул çинче ĕçлекенсене кулленхи ĕçре килхуçи хĕрарăмĕсем пысăк пулăшу параççĕ. Кăçалхи хĕлле юр нумай çунипе вăхăтран вăхăта йывăрлăхсем пулса тăнă. Кун пек самантсенче килхуçи хĕрарăмĕсем кĕреçесемпе киркасем йăтса çул çине тухса чугунçула юртан тасатма пулăшнă.

Халĕ рабочисем чугунçула çурхи шывсем сиенлесрен сыхлас тĕлĕшпе ирттерекен мероприятисене пурнăçлама тытăннă. Ку ĕç—чугунçул çинче ĕçлекенсен чылай ответлă ĕçĕ пулса тăрать. Анчах стахановла ĕçре пĕтĕçнĕ коллектив йывăрлăхсенчен хăрамасть. Кунта пур рабочисене те уйрăм участоксем çумне çирĕплетнĕ, вĕсем канавсене, шыв çулĕсене тасатаççĕ, шыв çĕмĕрме пултаракан вырăнсенче хӳтĕсем тăваççĕ.

Çапла ĕçлет, çапла пурăнать чугунçул çинче ĕçлекенсен 6-мĕш околодокри коллективĕ. Хальхи вăхăтра вăл дистанцинче малти вырăна йышăнса илчĕ, çак вырăна никама та парас марришĕн кĕрешет.

6-мĕш околодокра вăйлă та çирĕп коллектив ĕçлет. Партин Пĕтĕм Союзри XVIII-мĕш конференцийĕн решенийĕсене пурнăçласа пырса, вăл хăйĕн ĕçĕнче тата пысăк çитĕнӳсем тăвĕ.

Никита **ВОЛКОВ.**

Большевик, боец, писатель

(Д. А. Фурманов вилни 15 çул тултарнă тĕле)

Паян паллă совет писателĕ, талантлă пролетариллĕ полководецăн Чапаевăн соратникĕ Дм. Фурманов вилни 15 çул тултарчĕ.

Д. Фурманов Иваново-Вознесенск хулинче çуралнă. Малтанах сутă тума вĕрентекен шкулта, унтан реальнăй училищĕра, университетра та вĕреннĕ. Тĕнче вăрçи вăхăтĕнче пулас писатель фронтра кĕрешет. 1916 çулта демобилизаци йĕркипе киле таврăнать. Çак вăхăтра Фурманов литература ĕçне тытăнать, революциллĕ ĕçе хутшăнать. 1918 çулта партие кĕрет. Часах Фрунзе юлташпа паллашать. Граждăн вăрçи вăхăтĕнче тĕрлĕ фронтсенче политкомиссар пулса ĕçлет. Вăл Туркестанра, Кубаньре пулать, пур çĕрте те парти хушнине пурнăçлать. 1918 çулта Фурманова Чапаев дивизине политкомиссар пулса ĕçлеме яраççĕ. 1920 çулта шуррисемпе çапăçнă чухне аманса киле таврăнать. Тава тивĕçлĕ паттăрла ĕçсем тунăшăн Фурманова Хĕрлĕ Ялав орденĕпе наградăлаççĕ. Граждăн вăрçи пĕтнĕ хыççăн, вăл боец хĕçпăшалне писатель перовĕпе улăштарса, литература ĕçне тытăнать. Фурманов совет литературинче паллă вырăн йышăнса тăрать. Унăн «Чапаев» (1922) тата «Мятеж» (1924) романĕсем граждăн вăрçи çинчен çырнă пысăк проблематикăллă произведенисем пулса тăраççĕ. Вăл хăйĕн фронтри дневникĕсемпе çырăвĕсем тăрăх çырнă произведенийĕсенче большевиксен партийĕ миллионшар халăхсене ертсе пырса, хресчен массисем, партизан отрячĕн тĕп пайĕсем, социализмлă духпа вĕренсе тата çитĕнсе пынине истори тата художество енчен пысăк мастерлăхпа тĕплĕн тата тĕрĕс кăтартса парать.

Граждăн вăрçи çинчен çырнă хăшпĕр писательсен произведенийĕсенче партизанщинăна идеализацилесе, пысăклатса кăтартнине, вĕсен çитменлĕхĕсемпе вăйсăр енĕсене çителĕклĕ ăнланманнине курма пулать. Дмитрий Фурмановăн реализмĕ вăл идеализаци çине суланмасăр кăтартса панинче пулса тăрать. Фурманов хăйĕн пĕр статьинче çапла çырнă: «Художествăллă тĕрĕслĕх ним пытармасăр пĕтĕм кирлине тĕрĕс каласа панинче пулать». Çакăн пек тĕрĕс, ним пытармасăр большевикла вичкĕнлĕхпе каласа пама Фурманов питĕ мастер пулнă. Писатель-большевикшăн граждăн вăрçине тĕплĕн кăтартса панă çĕрте чи хакли—вак буржуалла хăй тĕллĕн пулса пыракан япала мар, партизансем хăйсен харпăрлăхне палăртни мар, халăх массисен социализмлă ăнланулăхĕ ӳснине, ĕнерхи тĕттĕм тата пусăрăнчăк çынсем тăнланса пынине, çĕнĕ общество тăвакансем тата ăна сыхлакансем пулса пынине кăтартса пани пулать.

«Чапаев» произведенийĕнче Фурманов хăйне комиссар Федор Клычков ячĕпе кăтартнă. Федор, Чапаев дивизине пырса, хăйĕн большевик задачисене—массăна, халăх ывăлне—Чапаева рабочи класс кĕрешĕвĕн тĕллевне ăнланма пулăшать, вĕсене пурнăçлама пулăшать.

Фурмановăн «Чапаев» кĕнеки—граждăн вăрçи кучахĕнче, большевиксен партийĕ ертсе пынипе, партизансен пуçлăхĕнчен çĕнĕ çын—пролетариллĕ полководец-большевик пулса тăни çинчен калакан повесть.

Д. Фурманов «Чапаевра» халăх геройĕн образне сăнласа парать. 1922—23 çулти совет литературишĕн ку питĕ çĕнĕ япала пулнă. Повеçре Чапаевăн паттăрлăхĕпе хăюллăхĕсĕр пуçне, вăл вĕренме çуннине, культурăпа вĕренсе алла илме тăрăшнине, революци задачисене тарăнрах ăнланса илес тесе кĕрешнине кăтартса паракан сценăсем пе эпизодсем питĕ нумай. Çавăнпа пĕрлех, Фурманов Чапаевăн хăйĕн хакĕ пирки ăнланулăхĕ çирĕпленнине, хăйĕн пултарулăхĕпе парти тата халăх ĕçĕшĕн усă кӳме тăрăшнине кăтартать.

Повеçре Чапаев образĕ халăх вăраннине кăтартакан символ пулса тăрать. Вăл капитализм нумай ĕмĕр хушши халăх таланчĕсемпе вĕсен пултарулăхĕсене путарса пыни, социализмлă революци çеç талантсене малалла ӳсce пыма май пани çинчен Ленин каланине чĕррĕн тата витĕмлĕн çирĕплетсе пани пулать.

«Чапаев» материалĕсем тăрăх ахаль мар ĕнтĕ чаплă кинофильм туса кăларнă. Ку тариччен «Чапаев» кинокартинăна 50 миллион çынна яхăн курнă. Çапах вăл картина кивелмест-ха.

Произведенийĕн [illegible]лакăшĕ, содержанийĕ пуянлăхĕ граждăн вăрçине çĕнĕ, оригинально кăтартса панинче пулать. Совет илемлĕ литературинче çак граждăн вăрçин тематикине кăтартса парас çĕрте Фурманов произведенийĕсем паллă вырăн йышăнса тăраççĕ.

Фурмановăн тепĕр паллă произведенийĕ—хроника формипе çырнă повесть—«Мятеж» пулса тăрать.

«Мятеж» повеçре 1920 çулта пысăк мар коммунистсен групи Фурманов ертсе пынипе Çĕпĕрте, Семиречье вырăнĕнче, кулаксен контрреволюциллĕ пăлхавне путарнине кăтартса панă. Ку повесть пирки А. С. Серафимович: «Эпĕ пĕтĕм çĕркаçиччченех вуларăм, уйăрăлма вăй çук, уйрăм тăтăксене темиçе хут вуласа тухрăм, унтан нумай çӳрекелерĕм, унтан каллех темиçе хут вуларăм. Эпĕ лайăх тата япăх çырнă кĕнекине пĕлмен, мĕншĕн тесен манăн умра урăх кĕнеке пулман, пӳлĕм те пулман,—эпĕ Туркестанра, унăн пушхирĕсенче, сăртсен хушшинче, унăн халăхĕ, типĕсем, йĕркисем, çынсем хушшинче: вăрçă ĕçĕпе ĕçлекен юлташсем хушшинче, пăлхавçăсем хушшинче тĕлĕнмелле революциллĕ ĕç хушшинче пулнă. Чăн, вăл—художник», тесе çырнă. Ватă пролетариллĕ писатель А. С. Серафимович Фурманова «Мятеж» произведенийĕнче большевиксен чăнлăхĕ, паттăрлăхĕ çĕнтернисене тĕрĕс кăтартса панăшăн мухтанă.

Парти ĕçне чунтан-чĕререн парăнса тунă ĕç пăлхав пуçласа яракан буржуаллă националистсем, кулаксем совет влаçне хирĕç темĕн те пĕр сӳпĕлтетнине, вĕсен суйине таса шыв çине кăларса пăлхава путарма пулăшнă. Реввоенсовет уполномоченнăйне Фурманов юлташа ăнлантарулла ĕç туса пыма йывăр пулнă. Семиречье кулакĕсене совет влаçне хирĕç кĕрешекен казаксем восстани тума хатĕрленĕ. Киргиз националисчĕсем, хăйсем енчен вырăнти халăха вырăс халăхне тата казахсене хирĕç вăрçă пуçласа яма тăрăшнă. Вăйлă пăлхав пуçлаксан кулаксен пысăк ушкăнне хирĕç 15—20 большевик кĕрешнĕ. Çак коммунистсен Фурманов ертсе пыракан пĕчĕк групи пĕр пулса кулаксен пăлхавне пĕтерсе хураççĕ. Повеçре Фурманов хăйĕн çинчен, Туркестан историйĕн йывăр самантлă класс кĕрешĕвĕнче хăй мĕнле вырăн йышăнса тăни çинчен çырать. Анчах кун пек автобиографиллĕ, хăй ĕçне ним мухтанчăксăр, пысăклатмасăр тата тĕрĕс çутатса панă кĕнекесем сахал. Кĕнеке страницисенче большевик Фурманов пысăк мораллĕ сăн-сăпатлă çын пек курăнса тăрать.

Фурманов—чăтăмлă, хăй ĕçне йĕркелеме пĕлсе, кирлĕ вăхăтра пĕтĕм вăя пухса çĕнтерекен большевик образĕ. Повеçре вулакана ĕç ăçта тата мĕнле пулса иртни çеç мар, произведенири тĕп геройăн пафосĕ хавхалантарать.

Произведенин пафосĕ — большевик Дм. Фурманов образне психологи тата характер енчен, вăл çĕнĕ çын çĕнĕ пурнăçшăн кĕрешекен образ пулнине кăтартнинче пулать. Кун пек большевиксен психологине уçса паракан произведенисем совет литературинче чылай. Фурманов хăйĕн автохарактеристикине тарăннăн тата витĕмлĕн каласа пани—вăл писатель-художникăн çĕнтерĕвĕ пулса тăрать.

Фурманов пĕтĕмпех граждăн вăрçи çинчен çырнă. «Чапаев» тата «Мятеж» произведенийĕсемсĕр пуçне нумай калавсем, повеçсем çырнă. («Хĕрлĕ десант», «Вунсаккăрмĕш çул» тата ыттисем те). Фурманов «Граждăн вăрçин эпопейи» çырма шутланă. Вăл «Писательсем» ятлă (хăй вăхăтĕнчи литературăри пурнăç çинчен) роман валли те материалсем хатĕрленĕ. Вăхăтсăр вилĕм вĕресе тăракан талантлă художникăн вăйне, ĕçне хăйпе пĕрле илсе кайнă. Унăн шухăшĕсем пурнăça кĕрейменсĕрех юлчĕç. Фурманов çырнисем хушшинче вăл империализмлă вăрçă вăхăтĕнче (ун чух вăл фронтсинче брат милосерди вырăнĕнче анлах пулнă) çырнă дневниксем палăрса тăраççĕ. «Путь к большевизму» дневникре вăл ĕлĕкхи шухăшĕсем, туйăмĕсем çинчен, хăй коммунистсен партийĕ еннелле тытнă çул çинчен калать.

Боецăн, коммунист-политработникăн Фурмановăн пĕтĕм пурнăç опычĕ çинчен çырнă кĕнекесем совет литературин хаклă произведенийĕсем пулса тăраççĕ. Фурманов вилнĕ хыççăн А. М. Горький унăн арăмĕ, паттăр юлташĕ Анна Никитична патне çапла çырнă: «Фурманов вилни пирĕн литературăра чаплă вырăн йышăннă çын çухалнине пĕлтерни мана иккĕлентермест. Вăл нумай курнă, вăл лайăх туйнă тата унăн чĕрĕ тăн пулнă».

Писатель-большевик революци ĕçхалăхĕ хушшинче тĕрлĕ улшăнусем тунисене курса тăнă. Вăл халăх хушшинчен талантсем ӳснине «Чапаев» произведенийĕнче вăйлăн, анлăн кăтартса парать. Фурманов çырнă паха кĕнекесем тата нумай çулсем хушши коммунизм тунă çĕрте пулăшса пырĕç.

Октябрь тивлечĕпе ирĕк илнĕ чăваш халăхĕ Фурманов çырнă произведенисене чăвашла вулать. Чăваш халăхĕ, хăйĕн республикинче çитĕнсе ӳснĕ паттăра ĕмĕр асра тытса, коммунизм тунă çĕрте Чапаев пек пулма, ун пек кĕрешме тăрăшать.

Чапаев пуриншĕн те çывăх, кашниншĕнех хаклă, мĕншĕн тесен вăл çак телейлĕ кунсемшĕн хăйĕн пурнăçне панă. Поэтсем, писательсем ăна мухтаса сăвăсем, калавсем çыраççĕ. Чăваш литературинче те нумай писательсем Чапаев образне çутатса параççĕ. Уйрăмăнах кунта Н. Янгасăн «Чапаев вилĕмĕ» сăвă паллă вырăн йышăнса тăрать. Янгас Чапаев образне пур енчен те анлăн тата витĕмлĕн кăтартса парать. Чăваш халăхĕ граждăн вăрçин геройĕ çинчен юрăсем хывать, юмахсем калать.

Паттăр Чапаев образĕ ĕмĕр манми образ пулса тăчĕ. Вăл çĕнĕ пурнăç тунă çĕрте пире малалла та хавхалантарса пырĕ.

В. СОРОКИН.

Ӗлӗкхи „ырлӑхсем"

(Учитель асаилӳвӗсем)

«Шухӑшламан чухне шухӑшӑм ҫук, шухӑшласан пуҫӑм ҫаврӑнать», тесе юрлатчӗҫ ӗлӗк ваттисем. Ҫак юрра вӗсем ахальтен юрламан: ахлатакан, хуйхӑллӑ ҫын куҫ умне тухса тӑрать ҫав сӑмахсене итленӗ вӑхӑтра.

Ылханлӑ патша самани, йывӑр самана, ӗҫхалӑхне ҫак тарӑн шухӑша яракан юрра юрлаттарнӑ. Революциччен ӗҫхалӑхӗн пурнӑҫӗ пур енӗпе те чӑтма ҫук йывӑр пулнӑ.

Эпир ҫак кӗске статьяра авалхи вӑхӑтра шкулсенче ачасене, мӗнле, мӗн ҫинчен вӗрентни ҫинчен кӗскен ҫутатса парасшӑн.

Эпӗ 30 ҫул хушши ӗнтӗ учитель пулса ӗҫлетӗп, унччен хам вӗреннӗ. 40 ҫул каяллахи шкул пурнӑҫӗ хальхи ҫамрӑксене тӗлӗнтерсех ямалла.

Ун чухне шкулсем сахал пулнӑ. Патша правительстви ӗҫхалӑхӗ хушшинчи мӗскӗн шкул пеккисене начартан та начар ҫуртсем панӑ: чиркӳ ҫумӗнчи хурал пӳрчӗ, чиркӳ ҫывӑхне лартнӑ пӳрт пекки. Тӑвӑр, тӗттӗм пӳртсенче, тусан ӑшӗнче ӗҫхалӑхӗн ачисен сывлӑхне пӗтернӗ. Шкул ҫурчӗсене, попсен куҫӗсем ҫывӑх пулччӑр тесе, чиркӳ ҫывӑхне лартнӑ. Вӗсем шкула кулленех пырса, пулас ҫынсенчен чура, мӗскӗн кӑмӑллӑ, пуянсене хирӗҫ тӑма хайман ҫынсене хатӗрлеччӗр тенӗ патша правительстви. Ачасене пӗчӗкренех тамӑкпа хӑратса, вӗсенчен минрев ҫынсем хатӗрлесшӗн пулнӑ.

Попсем темӗн тӗрлӗ халлапсемпе те пуҫа минретнӗ. Вӗсем: «Ҫарамас ҫуралнӑ—ҫарамас вилмелле; йӗрекенсем телейлӗ—вӗсем савӑнӗҫ; йӑваш кӑмӑллисем телейлӗ—вӗсене ҫӗр тивӗ; пӗлӗт ҫинче турӑ—ҫӗр ҫинче патша», тесе каланӑ, ҫавӑн пек суя халлапсемпе ҫамрӑксен пуҫӗсене мӑкӑлтанӑ. Попсем каланӑ сӑмахсене критиклеме, урӑхла шухӑшлама, сӳтсе-явма юраман,—ҫылӑхпа хӑратнӑ. Попсем «турӑ ҫапла хушнӑ» текен кӗске ответпа пӑрӑнса юлнӑ.

Чиркӳсӗр пуҫне, килӗсенче ашшӗ-амӑшӗсем, хӑйсем те тӗн пӑявӗпе ҫыхӑннӑскерсем, сӑпкаран пуҫласа шкула кайиччен, шкул хыҫҫӑн та ачасене мӗскӗн пулма вӗрентсе пынӑ. Ҫав хушӑрах пристав, урядник, стражник хӑйсен саламачӗсемпе ӗҫхалӑхне «пурӑнма вӗрентнӗ». Ҫапла майпа чун йыттисемпе ӳт йыттисем пулас ҫынсене ниҫталла пӑркаланма та паман. Ахальтен мар пулӗ ӗлӗк ҫамрӑксем, вӑрттӑнтарах ҫӗрте: «Чие аври кӗске—тытма ҫук, саманисем йывӑр—чӑтма ҫук», тесе юрлатчӗҫ.

...1901 ҫулти сентябрь уйӑхӗн 1-мӗш кунне хальхи пек астӑватӑп. Ытти ачасемпе пӗрле эпӗ те, хӑюсӑр ача, класа кӗрсе лартӑм. Килте атте-аннесем хытарса каласа янине манма пултарайман эпир. Вӗсем: «Астӑвӑр, ачасем, йӗркеллӗ пулӑр, ан шавлӑр, ашкӑнсан, учитель тимӗр пӑрҫа ҫине лартать, апатсӑр хӑварать, ҫӳҫрен, хӑлхаран лӑскать, питҫӑмартисенчен ҫутӑлтарса ярать», тесе калаччӗҫ пире мӗн кӗҫӗнренех.

Учитель килессе кӗтсе чӗтресе, хӑраса ларатпӑр. Акӑ, хайхи кӗтекен учитель (Григорий Ефремович, пире 6 уйӑх вӗрентсен попа кайнӑскер) пырса кӗчӗ. Пирӗн ҫанҫурӑмсем ҫӳҫенсе кайрӗҫ, ҫӳҫсем вирелле тӑчӗҫ. Мӗнле сӑмахсемпе пуҫласа ярӗ-ши урока тесе, курак чӗпписем пек ҫӑварсене карса, итлеме хатӗрлентӗмӗр.

— Ачасем!—тесе пуҫларӗ пирӗн учитель.—Эсир шкула турӑ законне, ҫырма, шутлама, вулама, юрлама вӗренме пуханнӑ. Лайӑх вӗренес пулать. Лайӑх вӗренме пӗр турӑ анчах пулӑшать. Эсир кулленех ирхине, каҫхине, апат умӗн, апат хыҫҫӑн турра кӗлтӑвӑр. Ҫапла тусассӑн анчах сире турӑ хӗрхенӗ, ӑс-тӑн парӗ. Халӗ ӗнтӗ лайӑх итлесе ларӑр, эпӗ сире молитва вӗрентем...

Ҫич-сакӑр хут молитва каласа панӑ хыҫҫӑн, ачасенчен чылайӗшӗнчен ыйтрӗ, унтан вара «ырана вӗренсе килӗр», терӗ те, ятсене ҫырса юлса, пире киле ячӗ.

Ҫапла иртсе кайрӗ шкулти пӗрремӗш кун. Тепӗр кунне учитель манран та ыйтрӗ. Эпӗ «инкеке хирӗҫ» мансах кайнӑ.

— Эх, ачам, ҫапла вӗренме юрамасть, санӑн тӑн та ҫук пулмалла. Тӑн пултӑр тесессӗн, турра йӑлӑнмалла, тесе сиввӗн пӑхса илчӗ ман ҫине учитель. Эпӗ, сакӑр ҫулхи ача, мӗнле кӗлтуса, мӗнле сӑмахсемпе ҫырлахтарма пулӗ-ши, тесе тарӑн шухӑша кайрӑм.

Ҫапла минретнӗ ӗҫхалӑхӗн ачисене ҫамрӑкранах авалхи тискер саманара.

Халӗ пурнӑҫ пӗтӗмпех урӑхла. Хальхи ҫамрӑксем Сталинла Конституци тивлечӗсемпе усӑ кураҫҫӗ, вӗсен вӗренӳ, кану, ӗҫ правви пур. Пирӗн шкулсенче ҫамрӑксене пӗлӗт ҫинчи «ырлӑхсене» шырама вӗрентмеҫҫӗ, ҫӗр ҫинче тутӑ, телейлӗ, пуян, культурӑллӑ пурнӑҫ тума хӑнӑхтараҫҫӗ. Совет шкулӗ коммунизм обществи тунӑ ҫӗрте хастарлӑ ӗҫлекен ҫынсем хатӗрлет. Ҫак ҫулпа пире коммунистсен партийӗ хӑюллӑн ертсе пырать, ҫак ҫулпа пире халӑхсен ҫулпуҫӗ аслӑ Сталин хӑй ертсе пырать.

Ипатий МАРКОВ.
РСФСР шкулӗн тава тивӗҫлӗ учителӗ.
Тӑрӑм ялӗ, Елчӗк районӗ.

Тасалӑха пӗлмен учреждени

Кашни предприятипе учрежденинче тасалӑх, культурлӑх пулмалла. Ӗҫ вырӑнӗ таса пулсан ӗҫлеме те аван, ӗҫ те ӑнса пырать. Апла пулсан та, пирӗн хӑшпӗр учрежденисем культурлӑхпа тасалӑх ҫине сахал ҫаврӑнса пӑхаҫҫӗ. Сӑмахран, Шупашкарти пӗрремӗш тата иккӗмӗш участокри халӑх сучӗсене илер. Вӗсем иккӗшӗ те Плеханов урамӗнчи 4-мӗш номерлӗ ҫуртра вырнаҫнӑ.

Урам енчен пӑхсанах ҫак ҫуртӑн хуҫи ҫук пек туйӑнать. Урамалла тухакан крыльцо алӑкне ҫын пурӑнман ҫуртӑнни пек урлӑ хӑмапа ҫапса хунӑ. Крыльци ҫӗмӗрӗлсе, ванса пӗтнӗ. Ҫавӑнпа та ҫынсем килкартинчен кӗрсе-тухса ҫӳреҫҫӗ. Хапха пекки пур, вӑл та усӑнса аннӑ. Килкарти ӑшӗ таса мар.

Шала кӗрсен пушшех те тӗлӗнмелле. Урайне нихҫан та ҫуман пекех, ӑҫта пӑхнӑ унта хут таткисем, перус тӗпӗсем, тӗрлӗ ҫӳп-ҫап туллиех. Стенасем таса мар, штукатуркисем хӑйпӑнса пӗтнӗ. Кӑмакисене нихҫан та шуратман, кӑмака ҫамкисем тӗтӗм тухнипе хуп-хура. Урайӗнчен пуҫласа маччана ҫитиччченех чӗлӗм тӗтӗмӗ явӑнса тӑрать. Мӗнле тӳссе лараҫҫӗши ҫак ҫуртра ӗҫлекенсем? Вӗсем хӑйсене те, ҫынсене те хисеплемен пекех туйӑнать.

Совет сучӗ — вӑл халӑх сучӗ. Унта ҫынсем кулленех ӗҫпе пыраҫҫӗ. Вӑл ҫынсем суда тӗрлӗ ӗҫпе, тӗрлӗ ыйтусемпе пыраҫҫӗ. Халӑх сучӗсен вӗсене хисеплемелле. Совет сучӗ культурӑллӑ суд. Вӑл ӗҫлекен учреждени ҫурчӗ те таса тата культурӑллӑ ҫурт пулмалла.

М. ДАНИЛОВ.

Ашхабад аул советӗнчи «14 лет Октября колхозра (Туркмен ССР) ҫӗрулми лартма пуҫланӑ. ӲКЕРЧӖК ҪИНЧЕ: ҫӗрулми лартаҫҫӗ. Малта — стахановка-колхозница Аджан Кочакова. Вӑл нормӑна 150—160 процент тултарать.

Б. Кудрявцев фото-ӳкерчӗкӗ (ТАСС).

Призыва хатӗрленеҫҫӗ

ЕТӖРНЕ. Чурпай ялсоветӗнче кӑҫал призыва кӗмелли ҫамрӑксем 35 ҫын шутланаҫҫӗ. Вӗсем пурте Хӗрлӗ Ҫарретне кайма юрӑхлӑ пуласишӗн тӑрӑшаҫҫӗ.

Допризывниксем призыва кӗме пуренчен те аван хатӗрленеҫҫӗ. Нумаях пулмасть вӗсем ҫар ӗҫне вӗренмелли пунктран вӗренсе тухрӗҫ. Унта вӗсем тӑрӑшса вӗренчӗҫ. Дисциплина енчен те малта пынӑ. Вӗренӳ программине лайӑх паллӑсемпе вӗҫлерӗҫ.

Кашни допризывникӑннах ПВХО тата ГСО значокӗсем пур. Ҫавӑн пекех ГТО значокӗн хӗллехи нормисене те панӑ. П. Гамжаев призывник чи лайӑх йӗлтӗрҫӗсенчен пӗри пулса тӑрать. Вӑл 10 километрлӑ дистанцине 44 минутӑра чупса тухать. Ҫакӑншӑн Гамжаева райвоенком грамота тата укҫа парса премиленӗ.

И. ЛЬВОВ.

Хӑярсем чечеке ларнӑ

КАНАШ. «Авангард» промартельте хӗлле пахча-ҫимӗҫсем лартса ӳстермелли теплица тунӑ. Ҫак теплицӑра иртнӗ ҫулти декабрь уйӑхӗнче хӑяр лартнӑ пулнӑ. Халь хӑярсем чечеке ларса тӗвӗленнӗ, вӗсем тепӗр икӗ эрнерен ҫитӗнсе ҫитеҫҫӗ.

Теплицӑра хӗвел ҫути сахал пулнӑ пирки хӑярсем часах ҫитӗнеймерӗҫ.

С. ГРИГОРЬЕВ.

Республикӑри смотрта пулма тивӗҫлӗх илчӗҫ

ЕЛЧӖК. Районри драмкружоксен пултарулӑх смотрне 30 коллектив хутшӑннӑ. Вӗсенчен смотрта 15 драмколлектив пулнӑ. Смотра хутшӑннӑ коллективсем 26 постановка лартса панӑ.

Тускелӗнчи «Трактор» тата Саръелӗнчи колхозсем ҫумӗнчи драмколлективсем смотрта малти вырӑна тухрӗҫ. Вӗсем пьесӑсене лартса пама тӗплӗн хатӗрленнӗ. Ҫак коллективсене драмкружоксен республикӑри смотрне тӑратма палӑртнӑ.

Н. ЕРМАКОВ.

Шупашкар хулинчи театр самодеятельноҫӗн смотрӗ

Шупашкар хулинче театр самодеятельноҫӗн смотрӗ вунӑ кун хушши пычӗ. Унта 20 драмколлектив хӑйсен чи лайӑх постановкисене лартса пачӗҫ, вӑл постановкӑсене 3.500 ҫын пырса курчӗ.

Хулара малтанхи хут пулса иртнӗ театр самодеятельноҫӗн смотрӗ спектакльсен художествӑллӑ пахалӑхӗпе содержанийӗ ӳссе пынине аван кӑтартса пачӗ. Смотр участникӗсем хӑйсен рольӗсене пысӑк ответлӑха туйса вылярӗҫ: образ пама тарӑннӑн та тӗплӗн вӗречнӗ, рольсене суфлерсӑр вылярӗҫ т. ыт. Жюри пӑхнӑ пур спектакльсем те ҫакна лайӑх кӑтартса пачӗҫ. Политпросвет шкулӗн коллективӗ Ф. Павловӑн «Ялта» пьесине, Наркомюст коллективӗ Колковӑн «Подарок», Кооптехникумри преподавательсен коллективӗ Н. Гоголӗн «Ревизор» комедине лартма икшер-виҫшер уйӑх хушши хатӗрленнӗ.

Акӑ тата тепӗр тӗслӗх. Хулари 3-мӗш номерлӗ вӑтам шкулта вӗренекенсем Билль-Белоцерковскин «Пограничники» пьесине лартса пачӗҫ. Пьесӑна лартса пама вӗсем ҫавтери тимлӗн хатӗрленнӗ: вылякансем хӑйсен образне парас пирки тӑрӑшса ӗҫленӗ, кашни кун тенӗ пекех репетици туса ирттернӗ. Вӗренӳре те вӗсем отлично вӗренсе пыраҫҫӗ. «Пограничники» спектакле пӑхнӑ чухне эпир участниксем ҫавтери лайӑх вылянишӗн савӑнса лартӑмӑр. Спектаклӗн кашни пайӗ хыҫҫӑн постановкӑра выляканcене 350 зритель ӑшӑ кӑмӑлпа алӑ ҫупса саламларӗ.

Ҫавӑн пекех, политпросвет шкулӗн коллективӗ—Ф. Павловӑн «Ялта», Аптекоуправлени коллективӗ—Арбузовӑн «Шестеро любимых», пӗрремӗш номерлӗ вӑтам шкул коллективӗ—«Тетушка Чарлея», педучилище коллективӗ — «Кухаркины дети», «Кожупряжь» коллективӗ—Поспеловӑн «Мост» пьесине питӗ лайӑх лартса панине палӑртмалла. Ҫавӑн пекех тата «Красный кустарь» артелӗн коллективӗ—Назаровӑн «Страшная находка», «Красный мебельщик» артель коллективӗ—Айзманӑн «Шикли шикленнӗ, кӗрӗкне пӗркеннӗ», пӗрремӗш номерлӗ типографин коллективӗ—Левинӑн «Рыбачка с побережья», горсовет коллективӗ—«Родственник из деревни» пьесӑсене лайӑх лартса пачӗҫ.

Самодеятельнӑй кружоксемшӗн чи лайӑх шкул пулса тӑракан смотр пултарулӑ та талантлӑ исполнительсем, руководительсем нумай пуррине палӑртрӗ. Акӑ, сӑмахран, Михаил Николаевич Белоруссов. Тӑваттӑмӗш ҫул ӗнтӗ вӑл Наркомюст ҫумӗнчи драмкружокӑн руководителӗ пулса ӗҫлет. Кружока вӑл 16 ҫынна явӑҫтарнӑ, вӗсенчен 11-шӗ—25 ҫултан иртнисем. Ку кружок юлашки вӑхӑтсенче Чигарьковӑн «Цветы», Раймондӑн «Под дикой яблоней», Колесниковӑн «Золотые руки» т. ыт. пьесӑсене те лартса панӑ. Наркомюст коллективӗ олимпиадӑсемпе смотрсене виҫӗ хутчен хутшӑннӑ, кашнинчех вӑл пӗрремӗш вырӑн йышӑннӑ. Кунта халӑхӑн самодеятельнӑй искусствине чӗрен юратакансем чылай, акӑ вӗсем: Петров, Шилова, Гортинский, Пустынин, Козакова, Базанов т. ыт. те.

Самодеятельнӑй искусствӑна аталантарас, ӳстерес тӗлӗшпе Фарбер юлташ та питӗ тӑрӑшса ӗҫлет. Вӑл аптекоуправлени ҫумӗнчи драмкружока ертсе пырать, ҫав хушӑрах хӑй те паллӑ рольсене вылять. Илемлӗ литература, искусство ҫинчен ҫырнӑ статьясене нумай вулать, «Советское искусство» хаҫата йӗркеллӗ ҫырӑнса илсе тӑрать. Смотрта ку коллектив Арбузовӑн «Шестеро любимых» пьесине отлично лартса пачӗ.

Смотра лайӑх хатӗрленсе кӗтсе илнӗшӗн жюри драмкружоксен руководителӗсене Брастова, Быренко, Денисова, Никитин, Ладыгина, Разумов тата ытти юлташсене те ырласа паллӑ турӗ.

Выляканcенчен уйрӑмах килхуҫи хӗрарӑмӗ Мария Ивановна Успенская юлташа паллӑ тума тивӗҫ. 20 ҫул хушши вӑл сцена ҫинче вылять. Вуншар геройсен рольӗсене вылянӑ вӑл ҫав ҫулсем хушшинче. Халӗ вӑл 55 ҫулта пулин те, Наркомюст коллективӗнче активлӑн хутшӑнса ӗҫлет.

Педучилищӗре вӗренекен Надежда Соколова «Кухаркины дети» пьесӑра кухарка хӗрӗн рольне ҫавтери ӗнентерӳллӗн, тӗрӗс образ парса вылярӗ.

«Авторемонт» артелӗн токарӗ П. К. Крашенинников юлташ кулленхи нормӑна 195—200 процент таран тултарса пырать, вӑл драмкружока та активлӑн хутшӑнса ӗҫлет. 2 ҫул хушшинче вӑл драмӑсенчи вуншар геройсен рольӗсене вылянӑ.

Ҫав коллективри А. Д. Мартяшкин юлташ та драмкружока активлӑн хутшӑнса вылять. Драмкружока хутшӑнса ӗҫленӗренпе сцена ҫинче вӑл 100 хутчен ытла вылянӑ. Халӗ те вӑл сцена ӗҫне активлӑн хутшӑнать.

Республикӑри смотра хутшӑнма жюри ҫак коллективсене ҫирӗплетрӗ: «Авторемонт» артелӗн коллективне—Валевскин «Встреча» пьесипе, Наркомюст коллективне—Колковӑн «Подарок» пьесипе, политпросвет шкулӗн коллективне—Ф. Павловӑн «Ялта» пьесипе тата 3-мӗш номерлӗ вӑтам шкул коллективне—Билль-Белоцерковскин «Пограничники» пьесипе. «Кожупряжь» артелӗн, педучилище, пӗрремӗш тата иккӗмӗш номерлӗ вӑтам шкулсен, ҫавӑн пекех Аптекоуправлени коллективӗсене жюри спектакльсене отлично лартса панӑшӑн Чӑваш АССР Халӑх Творчествин ҫурчӗн хисеплӗ грамотипе наградӑларӗ.

Самодеятельнӑй театр коллективӗсене активлӑн тата ялан пулӑшса пынӑшӑн Чӑвашсен Государство Академи Театрӗн тата ТЮЗ артисчӗсене: Козлов, Тихонова, А. Гусев, Дуняк, Мудров, Мордкович, Яковлев тата Мартягин юлташсене те грамотӑпа наградӑларӗ. Ҫавӑн пекех участниксенчен 30 ҫын тата руководительсенчен 4 ҫын наградӑсем илчӗҫ.

Т. ЛАЗАРЕВ.
Жюри председателӗ,
Чӑваш АССР Халӑх Творчестви ҫурчӗн директорӗ.

Чӑвашсен опера студийӗ уҫӑлать

Чӑвашсен Академиллӗ театрӗ валли квалификациллӗ артистсем хатӗрлес шутпа 1940 ҫулта кӗркунне Мускаври Театр Искусствин Институчӗ ҫумӗнче чӑвашсен театр студийӗ уҫӑлчӗ, халь унта 30 ҫын ытла вӗренеҫҫӗ.

Анчах, драмӑллӑ театр валли кадрсем хатӗрленипе пӗрлех, пирӗн пулас опера театрӗ валли те ҫавнашкалах пысӑк квалификациллӗ кадрсем хатӗрлемелле.

Чӑваш республики валли кирлӗ юрӑҫӑсен кадрӗсене хатӗрлес шутпа халӗ Искусство ӗҫӗсен РСФСР Совнаркомӗ ҫумӗнчи Управленийӗ Саратоври консерватори ҫумӗнче чӑвашсен опера студине организацилеме йышӑннӑ. Вӑл студире 30 ҫын вӗренмелле пулать.

Студие уҫма хатӗрленес ӗҫ апрель уйӑхӗнчех пуҫланать. Саратоври консерватори директорне ку ӗҫе халех тытӑнма, вӗренекенсене валли общежити хатӗрлеме хушнӑ. Май уйӑхӗнче Чӑваш республикине Саратоври консерваторин преподавателӗсем килсе, вӗренме каяс текенсене испытани тӑваҫҫӗ.

Студи кӑҫалхи сентябрӗн 1-мӗшӗнче ӗҫлеме тытӑнмалла. **Л. А-в.**

Ҫӗнӗ КӖНЕКЕСЕМ

Партин Пӗтӗм Союзри XVIII конференцийӗн материалӗсем чӑвашла чӗлхепе пичетленсе тухрӗҫ.

Г. М. МАЛЕНКОВ. «Парти организацийӗсен промышленность тата транспорт тӗлӗшӗнчи задачисем ҫинчен», 38 страница, тиражӗ — 13.500 экз., хакӗ—30 пус;

Н. А. ВОЗНЕСЕНСКИЙ. «Хуҫалӑхӑн 1940 ҫулти итогӗсем тата 1941 ҫулта СССР халӑх хуҫалӑхне аталантармалли план»; 31 страница, тиражӗ—13.000 экз., хакӗ—25 пус;

«Партин Пӗтӗм Союзри XVIII конференцийӗн резолюцийӗсем», тиражӗ—11.500 экз., хакӗ—15 пус.

Ку кӗнекесем партин Пӗтӗм Союзри конференци решенийӗсене вӗреннӗ ҫӗрте питӗ те кирлӗ материалсем пулса тӑраҫҫӗ. Вӗсене вулакансем патне хӑвӑртрах ҫитермелле. Ку тӗлӗшпе Когизӑн, Чӑвашпотребсоюзӑн тата вӗсен районри организацийӗсен чӑннипех те тимлӗн ӗҫлемелле.

* * *

И. СТАЛИН. «Социал-демократи наци ыйтуне мӗнле ӑнланать?», тиражӗ — 3000 экз., хакӗ—35 пус. Кӗнекере пӗтӗмпе 27 страница. Вырӑсларан Г. А. Молостовкин куҫарнӑ.

Ку произведенине Сталин юлташ 1904 ҫултах ҫырнӑ, «Пролетариатис брдзола» («Пролетариат кӗрешӗвӗ») ятлӑ хаҫатра грузин чӗлхипе пичетлесе кӑларнӑ.

Сталин юлташ ҫак кӗнекере наци ыйтӑвӗ ҫинчен тӗплӗн тата ӑнланма ҫӑмӑл чӗлхепе ҫырса панӑ. Унта вӑл социал-демократла рабочи партин наци ыйтуне мӗнле ӑнланни ҫинчен, РСДРП программинче наци ыйтӑвӗ тӗлӗшпе калакан статьясем ҫинчен ӑнлантарса панӑ.

„Велиме"—1-мӗш колхоз театрӗнче

«Сунталӑн» иртнӗ ҫулхи 11-мӗш номерӗнче пичетленнӗ, Иван Саламбек ҫырнӑ «Велиме» пьесӑна нумай вырӑнсенче лартни, ку спектакле куракансем ӑшӑ кӑмӑлпа йышӑнни ҫинчен хыпарсем килеҫҫӗ.

Халӗ «Велиме» пьесӑна Сӗнтӗрвӑрринчи 1-мӗш колхоз театрӗ лартма хатӗрлесе ҫитерне. Режиссерӗ — театрӑн художествӑллӑ руководителӗ В. П. Фролов, музыкӑллӑ оформленийӗ — Тогаевӑн, декорацисене — художник А. Кузьмин тунӑ. Тӗп роле — Велимене — артистка Л. Мочалова вылять, Ванюка — Егоров, Уртемей — Соловьев, Юнус Петӗрӗ — Борисов, Упхин карчӑк — Константинова.

Мартӑн 20-мӗш кунӗсенче театр ку спектакльпе Октябрьски районри колхозсем тӑрӑх тухса каять.

Лекцисем

Паян, мартӑн 15-мӗшӗнче, ВКП(б) Шупашкар горкомӗн парткабинетӗнче философи ҫинчен вулакан лекцисен циклне итлекенсем валли **«Немецкая классическая философия»** темӑпа тӳлевлӗ лекци пулать (пӗрремӗш лекци). Лектор—**Сафрошкин** юлташ.

Лекци каҫхине 8 сехетре пуҫланать.

* * *

Ыран, мартӑн 16-мӗшӗнче, республикӑри Горький ячӗпе тӑракан центральнӑй библиотека ҫуртӗнче (Чувашская урам, 6-мӗш №-лӗ ҫурт) **«Д. А. Фурмановӑн пурнӑҫӗпе ӗҫӗ»** темӑпа публичнӑй лекци пулать. Лектор—**В. И. Алатырцев** юлташ.

Лекци каҫхине 8 сехетре пуҫланать.

ПАРТКАБИНЕТ.

Ответлӑ редактор В. Я. ЯКОВЛЕВ.

АБИССИНИЯ

(Справка)

Абиссиния Африкӑн хӗвелтухӑҫ пайӗнче, экватор патӗнчен кӑштах ҫурҫӗр енче вырнаҫса тӑрать. Унӑн лаптӑкӗ — 1.200 пин тӑваткӑл километра яхӑн, урӑхла каласан, Англин, Францин тата Италин пӗрле илнӗ территорийӗпе танлашать.

XIX ӗмӗрӗн иккӗмӗш ҫур пайӗнче Абиссиния Хӗрлӗ тинӗсӗн хӗвеланӑҫ ҫыранне тата Аден залнвӗн Суакин пункчӗпе Гвардафуй мысӗ хушшинчи ҫыранне хӑй аллинче тытса тӑнӑ. Анчах та Европӑри державӑсем империалистла наступлени туса пынипе XX ӗмӗр пуҫламӗшӗнче ӑна тинӗсрен пачах уйӑрӑлма тивнӗ, вӑл Великобритани, Франци тата Итали колонийӗсем хушшине хӗсӗнсе юлнӑ: ҫурҫӗр тата ҫурҫӗр-хӗвелтухӑҫ енче — Итали колонийӗ Эритрея, хӗвелтухӑҫ енче — Францине Британи Сомалийӗсем, кӑнтӑр енче — Итали Сомалийӗ тата Британи колонийӗ Кения, хӗвеланӑҫ енче — Англо-Египет Суданӗ.

Абиссинири халӑх хисепӗ ҫинчен тӗплӗ те тӗрӗс сведенисем ҫук. Унта 12 миллион ҫын пурӑнать, тесе шутлаҫҫӗ. Халӑхӑн чи пысӑк пайӗ—абиссинецсем (унта малтан пурӑннӑ ҫынсемпе негрсем хутшӑнса кайнӑ хыҫҫӑн пулса тӑнӑ халӑх) 5 миллион ҫын шутланаҫҫӗ, унтан галлас халӑхӗсем — 3—4 миллион ҫын, сомалиецсем, данакилецсем, негрсем т. ыттисем.

Тӗп хуласем: столица Аддис-Абеба—100 пин ҫын, Харар—60 пин ҫын.

Ҫанталӑкпа географи енчен илсе пӑхсан, Абиссинин уйрӑм облаҫӗсем пӗр-пӗринчен питӗ уйӑрӑлса тӑраҫҫӗ. Ҫӗршывӑн мӗнпур хӗвеланӑҫ пайне Абиссини плоскогорьи йышӑнса тӑрать. Ҫакӑ вӑл тырӑ лайӑхрах пулакан тата халӑх нумайрах пурӑнакан территори, унти климат — вӑхӑтлӑ, сывлӑхшӑн сиенлӗ мар. Абиссинин хӗвелтухӑҫ пайӗнче Данакиль айлӑмӗ—тӗнчери чи шӑрӑх пушхир сарӑлса выртать, унта сайра-хутра кӑна халӑх пурӑнакан оазиссем тӗл пулаҫҫӗ. Географиллӗ виҫҫӗмӗш область — кӑнтӑр-хӗвелтухӑҫ пайӗ—шывсӑр ҫурма-пушхир, унта халӑх сахал пурӑнать, вӗсем нумай мар пусӑсем таврашӗнче пурӑнаҫҫӗ.

Абиссинири чи пысӑк юханшывсем — Голубой Нил тата Такказе. Голубой Нил Тана кӳллинчен юхса тухать, Абиссини тулашӗнче вӑл Судан айлӑмӗ тӑрӑх юхса иртет, ҫавӑнтах Нила юхса кӗрет. Нил шывӗн пысӑкрах пайне Голубой Нил парса тӑрать. Вӑл Англо-Египет Суданне шыв парас тӗлӗшпе мӗнле вырӑн йышӑнса тӑнине ҫакӑн пек факт аван кӑтартса парать: англичансем Суданра, Абиссини чикки ҫывӑхӗнче, ҫӗрсене шӑварма ирригациллӗ пысӑк сооруженисем туса тухнӑ. Вӗсенчен чи пысӑкки— 1925 ҫулта туса пӗтернӗ Сеннар пӗви, ҫак пӗве 700 миллион кубометр шыв запасӗ тытса тӑрать. Шӑпах ҫак ирригаци системинче ӗнтӗ Англине Абиссинире илӗртнӗ «уйрӑм интерессем».

Абиссини — питех те кая юлнӑ аграрлӑ ҫӗршыв. Выльӑх-чӗрлӗх ӗрчетес ӗҫ тата авалхи мелпе тӑвакан ҫӗрӗҫӗ — халӑхӑн тӗп ӗҫӗсем пулса тӑраҫҫӗ. Абиссинири ялхуҫалӑхӗнче халӗ те феодаллӑ отношенисем пуҫ пулса тӑраҫҫӗ. Пӗр-пӗтӗм провинцисемпе округсем уйрӑм князьсен, военачальниксен, чиркӳ наместникӗсен аллинче тӑраҫҫӗ. Пысӑк феодалсем ҫӗре помещиксене параҫҫӗ, кусем вара ӑна татах та пӗчӗкрех помещиксем хушшинче валласа уйӑраҫҫӗ. Юлашкинчен, ҫак феодаллӑ пусманчи аялти картлашки ҫинче крепостной хресченсем тӑраҫҫӗ, феодаллӑ эксплоатацин пӗтӗм йывӑрлӑхне ҫав хресченсем тӳсеҫҫӗ. Хресчен эрнере 2—3 хут барщинӑра пулма, пухса илнӗ тыррӑн тӑваттӑмӗш пайне хырҫӑ йӗркипе пама, хӑй пурӑнакан ял витӗр тухса каякан салтаксене, чиновниксене апат-ҫимӗҫ пама тивӗҫлӗ т. ыт. те. Ҫӗршывӑн хӑшпӗр вырӑнӗсенче тӳрех чуралӑх та пур.

Абиссинири ялхуҫалӑхӗн тӗп культурисем — тӗштырӑ, кофе, ҫӗрмамӑк, сахӑр хӑмӑшӗ. Кофе тата ҫӗрмамӑк — ютҫӗршывсене сутакан тӗп таварсем. Вӗсене туса кӑларас ӗҫ — концессионер-европеецсен аллинче. Вырӑнти ҫӗрмамӑк пахалӑхӗ Египет ҫӗрмамӑкӗн пахалӑхӗнчен пӗрре те начар мар, теме пулать. Ҫӗршывра выльӑх-чӗрлӗх ӗрчетес ӗҫ чылаях вӑйлӑ аталаннӑ. Пуринчен ытларах мӑйракаллӑ шултра выльӑх, качакасем сурӑхсем ӗрчетеҫҫӗ. Тир-сӑран тавраш те ютҫӗршывсене чылай ӑсатаҫҫӗ.

Абиссинире ҫутҫанталӑк пуянлӑхӗсем (ылттӑн, платина, ҫӗркӑмрӑк, пӑхӑр, нефть, кӳкӗрт, калий тӑварӗ) нумай, ҫак вӑхӑтрах вӑл хӑйӗн промышленноҫӗн аталанӑвӗ тӗлӗшпе тӗнчери чи кая юлнӑ ҫӗршывсенчен пӗри пулса тӑрать, унта алӑсталӑх ремеслисем пысӑкрах вырӑн йышӑнса тӑраҫҫӗ. Пур пек промышленноҫлӑ предприятисем (армансем, супӑнь завочӗсем, хӑма ҫуракан заводсем т. ыт. те) — европеецсен аллинче. Кӑштах палӑрса тӑракан промышленноҫлӑ центр — Аддис-Абеба, унта тир-сӑран, тар завочӗсем, типографи тата электростанци пур. Ҫӗршывра пӗртен-пӗр чугунҫул — Джибутипе Аддис-Абеба хушшинчи 783 километрлӑ чугунҫул пур, вӑл шутран 90 километрӗ Франци Сомалийӗ урлӑ иртсе пырать.

Абиссини феодаллӑ пайланса тӑни империализмлӑ пысӑк державӑсемшӗн питех те лайӑх пулчӗ. 1839 ҫулта англичансем Аравн [illegible] туртса илеҫҫӗ, унтан вара майӗпен Абиссини ҫине наступлени тума пуҫлаҫҫӗ. Англи хыҫҫӑн Франци пырать, вӑл Абиссинин Хӗрлӗ тинӗсри пысӑк мар портне 2 пин долларла «сутӑн» илет. Суэц каналне алтса тухнӑ хыҫҫӑн, Англипе Францишӗн Абиссиния уйрӑмах пысӑк вырӑн йышӑнма пуҫланӑ, мӗншӗн тесен унӑн ҫыранӗсем Индие, Малайӑна тата Индо-Китая каймалли тинӗс ҫулӗсем ҫинче пулнӑ. Ҫакна кура империалистсем Абиссинин ҫыранри территорийӗсене пӗтӗмӗшпе пекех туртса илнӗ.

1884 ҫулта Обок порчӗ татӑклӑнах Франци аллине лекет. Унтан вӑл Джибутине тата хальхи Франци Сомалийӗ пулса тӑракан ытти территорие туртса илет.

Италин Абиссиние хирӗҫлӗ наступленийӗ 1870 ҫулта Хӗрлӗ тинӗсри Ассаб портне 9 пин долларла «сутӑн» илнипе пуҫланнӑ. 1885 ҫулта итальянецсем Массауа тата Бейлул порчӗсене (Эритрейӑра) туртса илеҫҫӗ. 1887 ҫул тӗлне Италия Эритрея территорине хӑйӗн аллине ҫавӑрса илет.

1906 ҫулта Англи, Франци тата Итали хушшинче Абиссинири влияни сферисене пайласси ҫинчен договор тунӑ. Ҫак договора пула Италия татах тепӗр колоние туртса илнӗ, ӑна Итали Сомалийӗ тесе ят панӑ.

1935 ҫулта Италия, хӑйӗн тахҫанхи ӗмӗчӗсене пурнӑҫа кӗртсе, Абиссиние пӗтӗмӗшпех туртса илет. Ҫакӑнпа вара Великобритани интересӗсене сиен кӳнӗ, Англин Европӑран Индие тата Лӑпкӑ океан бассейнӗнчи доминионсемпе колонисене каймалли ҫулӗсемшӗн хӑрушлӑх тухса тӑнӑ.

Хальхи вӑхӑтра Англи командованийӗ Абиссини ҫине наступлени тума пуҫланӑ. Хӑйсен снабжени базисемпе ҫыхӑну тытайман, подкрепленисем илсе тӑма пултарайман итальянецсен Абиссинири войскисем пысӑк йывӑрлӑхсем тӳсеҫҫӗ.

Г. К.

РСФС РЕСПУБЛИКИНЧИ
ИЗДАТЕЛЬСТВӐСЕН ПӖРЛЕШӖВӖ (ОГИЗ)
ГОСПОЛИТИЗДАТ
В. И. ЛЕНИН
СОЧИНЕНИЙӖСЕН
IV-мӗш ИЗДАНИНЕ
ҪЫРӐНСА ИЛЕС ТЕКЕНСЕНЧЕН
ПОДПИСКА ЙЫШӐНМА ПУҪЛАНӐ

В. И. Ленин сочиненийӗсен IV-мӗш изданийӗ 1941—1942 ҫулсенче пичетленсе тухать. Изданире 40 том пулать.

Подписка условийӗсем: пӗр том хакӗ 8 тенкӗ; подписка йышӑннӑ чух 8 тенкӗ задаток памалла, ҫак задатока юлашки тома панӑ чухне подписка хакӗн суммине кӗртеҫҫӗ.

Почтӑпа куҫарса тата киле ҫитерсе панӑ чух пулакан расходсене подписчик тӳлет.

Подпискӑна КОГИЗ-ӑн кӗнеке сутакан магазинӗсем йышӑнаҫҫӗ.

ГРАЖДАНЕ!
ПРОДАВАЙТЕ ШЕРСТЬ ГОСУДАРСТВУ.
ПОКУПАЙТЕ
МАНУФАКТУРУ, ВАЛЕНКИ и ВОЙЛОК

С 8 марта установлены новые нормы встречной продажи на закупаемую государством шерсть, а именно:

1. За одну пару мужских валенок требуется сдать 2,5 кгр. шерсти
" " " женских " " " 2,0 " "
" " " детских " " " 1,0 " "

2. Хлопчатобумажными тканями, кошмой, войлоком и войлочными изделиями сдатчики шерсти отовариваются: за тонкую—30%, за полугрубую—50%, за грубую—100% от стоимости проданной шерсти.

Конторы Заготживсырье как в Чебоксарах, так и во всех остальных районах имеют валенки, чесонки всех размеров, войлок, кошму и хлопчатку.

ГРАЖДАНЕ! Не держите шерсть дома, продавайте ее государству, покупайте товары и изделия.

„ЗАГОТЖИВСЫРЬЕ"

РЕДАКЦИ АДРЕСӖ: г. Чебоксары, ул. Володарского, 5, Дом Печати. ТЕЛЕФОНСЕМ: редакторӑн—0—67, редактор заместителӗн—3—37, редакци секретарӗн — 4—40, пропаганда пайӗн —4—97, парти пурнӑҫ пайӗн — 7—97, экономика пайӗн — 0—88, ҫырусемпе рабселькорсен пайӗн—2—30, «Ӗҫхӗрарӑмӗ» журналӗн—3—23, [illegible]—0—85, издательство конторин—0—23.

НТ 2610 Гор. Чебоксары, типография [illegible] Управлении издательств и полиграфии Чувашской АССР. Заказ № 191. Ф. Б. 58×84 п. л.